B2834

József Attila Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

A FINN MUNKÁSOSZTÁLY OSZTÁLLYÁ SZERVEZŐDÉSE, A FINN SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT 1903-as FORSSAI PROGRAMJA

Bölcsészdoktori értekezés

Gombos József

Szeged, 1987.

Szegedi Tudományegyetem Központi Könyvtár
József Attila
B 2834

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS 1

I. FINNORSZÁG HELYE A CÁRI BIRODALOMBAN 3

Ipar, kereskedelem 4

Mezőgazdaság 7

Lakosság 12

II. A POLGÁRI REFORMMOZGALOM KEZDETEI 15

A nyelvpártok kora 15

A Februári Manifesztum 17

Az unifikációs kurzus és a polgári ellenreakciója: a passzív rezisztencia 19

III. A MUNKÁSMOZGALOM KEZDETI SZAKASZA 25

A wright-i periódus (1883-1896) 27

Munkabeszüntetések 31

"El a polgároktól!" 33

IV. AZ ELSŐ MARXISTA MUNKÁSPÁRT MEGALAKULÁSA 40

A finn szabadságjogok felszámolása 40

A Finn Szociáldemokrata Párt megalakulása 44

Az átmenet községi-önkormányzati modellje 49

V. FINNORSZÁG ÉS AZ 1905-1907-ES OROSZORSZÁGI FORRADALOM 59

Az Aktív Ellenállás Pártja 59

A "Nagy sztrájk" 63

A FSzDP parlamenti párttá válása 68

VI. A FINN POLGÁRI DEMOKRATIKUS FORRADALOM ÉRTÉKELÉSE 71
Lenin az oroszországi és finnországi forradalom kapcsolatáról 71
"...az események 1905-ben félúton megálltak Finnországban." 73
JEGYZETEK 77
BIBLIOGRÁFIA 92
MELLÉKLETEK 104
I. A Finn munkáspárt programja (Turku, 1899) 104
II. A FSzDP programja (Forssa, 1903) 107

BEVEZETÉS

Finnország történetének kutatása periferikus területnek számít Magyarországon. Egy-két résztémát feldolgozó tanulmányt leszámítva, magyar szerző tollából egyetlen átfogó történeti munka született csak. (Dolmányos István: "Finnország története", Gondolat, Bp. 1972) Az őstörténeti és nyelvészeti kutatások mellett az irodalom és zenemővészet adalékai sem tudják pótolni ezt a hiányt.

A középkori és az újkori Finnország története így csak nagyon szűk szakmai körben ismert, a 20. századi történetéből is csak három mozzanatról tud a szélesebb nyilvánosság: 1917-ben Finnország elnyeri függetlenségét; az 1939/40-es gyászos emlékű finn-szovjet határkonfliktus, az ún. "téli háború"; és a második világháborút követő finn külpolitikai irányvonal, melyet "Paasikivi-Kekkonen vonal"-ként ismernek.

Finnország történetével még történész hallgatóként kezdtem ismerkedni. A mostani témaválasztásnak a fontieken túl azok voltak még az inditékai, hogy árnyaltabb legyen a kép Finnország történetének egy szűkebb keresztmetszetével, különös tekintettel a finn szociáldemokrata mozgalom fejlődésének néhány sajátosságára.

Az anyaggyűjtés döntő többségében Helsinkiben, kis része

Leningrádban illetve Magyarországon történt. A hozzáférhető dokumentumok és feldolgozások főleg finn, svéd és orosz nyelven íródtak, de szép számmal akadnak angol és német nyelvű munkák is. Ezek felölelik a történettudomány fontosabb segédtudományait és jellemző rájuk az ideológiai heterogenitás.

Az orosz és szovjet történészek - érthetőleg - nagyon sokat írtak Finnország történetéről. Ebből a körből kerül ki a marxista elemzések többsége. Lenin és Kollontaj a kortárs szemével láttatják a történteket és napjaink szovjet történészei is sok kiváló munkát jelentettek meg. Egyes szerzők következtetései azonban ma már meghaladott történelemszemléletet képviselnek, ezért ezeket erős kritikával kezeltük.

A finn és a nyugati szerzők komoly értékeket képviselő írásai mellett gyakoriak az elfogadhatatlan koncepciójú művek, melynek okát - többek között - abban látjuk, hogy Finnország története ürüggyé válhat orosz- ill. szovjetellenes nézetek kifejtésére.

A Finn Szociáldemokrata Párt itt közölt két programját feleségem, Kirsi Haavisto fordította magyarra, és ezen túl is végig nagy segítségemre volt abban, hogy ez az értekezés elkészüljön.

Szeged, 1987. július

Gombos József

József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára SZEGED

I

FINNORSZÁG HELYE A CÁRI BIRODALOMBAN

Az 1808-1809-es orosz-svéd háborút lezáró békében (Hamina, 1809. szeptember 17.) Svédország lemondott Finnországról. I. Sándor cár megerősítette a finn autonóm Nagyhercegség jogait, a régi finn alkotmányt, amely értelmében "a szejm, vagyis az összes rendek képviselőiből álló gyülekezet hozzájárulása nélkül egyetlen alaptörvényt sem lehet kiadni, módosítani, magyarázni vagy hatályon kívül helyezni."[1] Ezt az esküvel megerősített ígéretet később valamennyi orosz uralkodó megismételte. Az ország ügyeit a cár által kinevezett főkormányzó intézte. A korábbi - svéd - törvények maradtak életben, ezekre támaszkodtak a cári manifestumok is.[2]

Az önkényuralkodó mint finn nagyherceg csak alkotmányos monarcha volt, a szejm és a szenátus által erősen korlátozott törvényhozó és végrehajtó hatalommal.

A finneknek hivatalosan meg volt a saját finn állampolgárságuk, de egyidejűleg élvezték az orosz állampolgársággal járó jogokat mind az Imperium területén, mind külföldön. Ezzel szemben az orosz és más nemzetiségűeket mint külföldieket kezelték Finnországban.[3]

Még külpolitikai szimbólumok alkalmazását is eltűrte a cári hatalom: a nemzeti himnuszát (1848-tól), és a nemzeti

zászlóét (1869-től).[4] Finnország sohasem vált az Orosz Birodalom részévé annyira, amennyire Svédország része volt. Az ország gazdaságpolitikája lényegében autonóm volt, gazdasági élete egy független egységet alkotott.[5] A vámhatár lényegében politikai határ jellegü volt.

Ipar, kereskedelem

Az Oroszországhoz való csatolás fordulatot hozott a finn ipar fejlődésében. A svéd uralom alatt gazdaságilag gyengén fejlett ország volt Finnország. Ősi iparágai a vaskohászat, gyantatermelés, fafűrészelés, gyapjú- és lenfeldolgozás valamint az üvegfúvás.[6]

(1809-ben a lakosság túlnyomó része a mezőgazdaságban dolgozott.)

1820-ban James Finnlayson skót vállalkozó Tamperében gyapjúfonó gyárat épitett. Az alapításkor biztositott számos kedvezményt (pld.: adókedvezmény, a szükséges gépek vámmentes behozatala, stb.) a kormány később kiterjesztette az egész iparra ("tamperei privilégiumok").[7]
A textilipar a 19.század második negyedében, a technikai fejlődés következtében tőkés gyáriparrá változott. A termelékenység 1843-1850 között több mint kétszeresére nőtt. A munkások 50%-a ebben az iparágban dolgozott.[8]

A gépgyártás és a fémmegmunkálás fejlődését segitette elő, hogy a század közepéig kb. 30 kohászati és vasgyárat épitettek.[9] A textiliparban és a kohászatban már nagy gépesitett

vállalatok voltak, amelyek "önkéntes" munkaerőt alkalmaztak. 1850-ben az ipari vállalkozások száma elérte a 400-at.[10]

Fékezték a tőkés termelési viszonyok kibontakozását a feudális maradványok (céhrendszer, naturális gazdálkodás a mezőgazdaságban), kevés volt a hazai tőke és korlátozottak voltak a piaci lehetőségek.

Az európai hatalmakkal kötött orosz kereskedelmi megállapodás mintájára 1869-ben orosz -finn egyezményt kötöttek. Finnország jogot kapott a külföldi áruk vámmentes behozatalára. Erősítette a nyugati tőke érdekeltségét az, hogy míg a finn piacon Oroszország "külföldinek" számított, addig a finn kereskedő az európai áruk viszontoladójává vált Oroszországban.[11]

A finn export fő piaca Oroszország és Anglia volt, a behozatal szempontjából Németország volt az első kereskedelmi partner.

Az orosz tőke betörése a finn piacra sokkal problematikusabb volt mint a piac kiszélesítése a Birodalom egy másik részében. A finn piacot elzárták, elkatárolták az orosz kapitalizmustól azok, akik uralták azt:

- A finn burzsoázia, amely tőkéjének Finnország nemzeti piaca volt
- A nyugat-európai (angol, német, svéd és dán) tőke
- A fennálló jogi-, gazdasági- és politikai körülmények izoláló hatása.[12]

Az elmaradott papíripara miatt Oroszország egyre több

finn papíripari termék behozatalára kényszerült. A növekvő konkurencia miatt 1885-ben vámot vetettek ki ezekre a cikkekre, de ez nem vezetett a finn export visszaeséséhez.[13]

A finn kereskedelem erős pozíciókat harcolt ki a 19. század második felében az orosz piacon más termékekkel is: hajók és vagonok, fém- és textilipari termékek kivételével. Találóan, de talán kissé eltúlozva állapítja meg Pohlebkin: Finnország Oroszországgal kapcsolatban úgy lépett fel, mint az ipari "műhely" a mezőgazdasági "gyarmattal".[14]

A finn expanzió által leginkább érintett gazdasági területek tőkéseinek nyomására 1885-ben megtörtént ugyan a finn-orosz kereskedelmi egyezmény (1858) felülvizsgálata, de a cárizmus csak részengedményeket tett az orosz burzsoáziának. Ekkor még nem szánta el magát a Finnországgal való "különleges politika" feladására, hanem az oroszországi viszonyok finnországihoz közelítésének kompromisszumát választotta.[15]

Ezért az orosz burzsoázia a harcot nem a szokásos "becsületes versény" talaján vívta meg, hanem felhasználta saját érdekében a Birodalom állami, adminisztrációs apparátusát, bürokratikus gépezetét.

A 19. század második felétől az országban felgyorsult a kapitalizmus fejlődése. A felemelkedés oka, hogy külföldön megnőtt a faipari termékek iránti kereslet, továbbá pozitívlag hatottak a 60-as 70-as évek reformjai: saját pénzügyi rendszer bevezetése, a hitelfeltételek megkönnyítése, a parlamenti élet kibontakozása stb.[16]

1857-ben kezdődik a vasútépítés a Helsinki-Hameenlinna vonallal és 1900-ra 3000 km a vasútvonalak hossza.[17] 1860-ban Finnország engedélyt nyert saját pénz kibocsátására.[18] Öt évvel később a Finn Nemzeti Bank kibocsátja a "Markka"-t.[19] 1878 januárjában a finn valuta arany paritású lett és a francia frankhoz igazították. Ez pénzügyi és valutáris tekintetben teljes elválást jelentett Oroszországtól. 1887-ben áttértek a méter-kilogram rendszerre, míg az egész Birodalomban az orosz mértékrendszert használták.[20]

Egy 1864-es törvény megengette a részvénytársaságok alapítását és 1879-ben eltörölték a céhes maradványokat.[21]

Az ipari termelés általános növekedését jellemzi, hogy 1885-től 1901-re az üzemek száma 4333-ról 8212-ra, termelésük pedig 117,4 millióról 316,5 millió Fmk-ra emelkedett. A termelés 90 %-át az összes üzemek 1/4-ét kitévő nagyüzemek adták.[22] A finn gyáripar sajátossága a hatalmas ipari központok hiánya. Az, hogy gyár a legtávolabbi faluban is lehetett, magyarázható a vízienergia nagymértékű felhasználásával és az olcsó munkaerővel. Így a vidéki vállalkozások - ha termelékenységben nem is - számszerűleg fölülmúltak a városiakat.[23]

Mezőgazdaság

A délkeleti kalandozások megszűnte és a novgorodi nagyfejedelemség kialakulása után a svédek figyelme fokozatosan a finn szálláshelyek felé fordult.

A svéd társadalom feudalizálódása a 11. században fejo-

ződött be. Ekkortól államvallás a kereszténység. A finn szállásterületeken a pogányság szívósan tartotta magát. A szorványos svéd térítési kísérleteknek és a hithez kapcsolódó új társadalmi rendszernek a finn törzsek sokáig ellenálltak. A svéd társadalmi berendezkedés a feudalizmus sajátos ún. skandináv típusát képviselte. A feudális hierarchia fejlett, nyugati típusú uralkodó osztálya egy laza függésbe vont széleskörű jogokat és előjogokat élvező parasztságra épült. A szoros függőségbe vonást a földrajzi viszonyok is akadályozták: a paraszt nehezen volt megközelíthető vagy teljesen elérhetetlen helyeken lakott. Skandinávia így századokon át a ténylegesen szabad, csak a királynak adózó parasztság hazája volt.

Az első keresztes hadjáratot 1157-ben vezették a svédek a finn szálláshelyek ellen. Az ezt követő hadjáratok révén az újonnan szerzett területek fokozatosan beépültek Svédország közigazgatási rendszerébe. A finnországi egyházi adóból a 13. században különült el a királyi adóztatás. 1340-ben a finn hercegség tulajdonképpen svéd királyi birtokká vált.

A hódító svédek nem hozhatták magukkal a feudalizmus más formáit, mint ami náluk meghonosodott. Ezt eleve kizárta a szabad svéd parasztság nagytömegű betelepítése is. Finnországra pedig még jellemzőbbek azok a földrajzi körülmények, amelyek gátolták a feudalizmus erőszakosabb formájának kialakulását. A lakosság is szétszórtabban élt, a vadászok és halászok mellett a földművelés erdőégetéses vállfaját alkal-

Szeged

mazó finn paraszt is változtatta lakhelyét. Így tehát a gazdálkodási mód színvonala sem tette lehetővé a kizsákmányolás magasabb fokát.

A finn társadalom az ún. csonka társadalmak szerkezetét vette fel. Az alapvető (finn) etnikum nem rendelkezett saját uralkodó osztállyal, a nemesség szinte kizárólag a svédek közül került ki. Tehát már csak ezért is alakulhatott ki ez a sajátos finn paraszti társadalom, még ha el is tekintünk a skandináv feudalizmus sajátosságaitól.

Krisztina királynő uralkodása idején (1644-1654) mértéktelenül elszaporodtak a birtokadó-átruházások, a donációk. Ez egy-egy terület paraszti adójövedelmeinek eladományozását jelentette. A 80-as évek elején felszámolták a donációkat, megállítva ezzel egy késői magánföldesúri feudalizálódást.

Az 1723.-évi országgyűlés után árusítani kezdték a kincstári földeket a pénzzel rendelkező parasztbérlők között, így a parasztság egy kis része önálló gazdává vált, részben kivonva magát az amúgy is laza feudális függőség alól. A parasztok döntő többsége azonban továbbra is bérlő maradt, ami nem csak a megváltáshoz szükséges anyagiak hiányával magyarázható, hanem inkább azzal, hogy a régi szokásjog erősen hatott még, és a kor finn parasztjának "közgazdasági" gondolkozásában csak a használati jog volt ismert, míg a föld tulajdonjoga számára ismeretlen kategória volt.

1867-ben az országgyűlés elrendelte a "régi Finnország" nagybirtokainak állami támogatással történő megváltását és

parasztcsaládok közti felosztását. A nagybirtokosok jobbára orosz állampolgárok(!) voltak.

A 19. század közepére kialakult finn paraszti kistulajdon sokkal kiépültebb volt mint Oroszországban. Ugyanakkor hasonlított az obscsinára a finn falvak patriarchális szinezetű kollektivizmusa, a paraszti bérlet és tulajdon közötti határ még gyakran elmosódott.

A Finn Nagyhercegségben kevés nagybirtok volt, de ezek egy részén majorsági gazdálkodás alakult ki.A cselédség azonban viszonylag szűk réteget alkotott. A bérlők leggyakrabban parasztgazdáktól kaptak bérleményüket. A "torpparik" (kisbérlők) a bérelt földet megegyezés szerinti ideig művelték. A bérleti díjat ledolgozták vagy terményben fizették ki, ritkán pénzben. A földtulajdonos számukra műveletlen földet hasitott ki, így nőtt a megművelt terület és ingyenmunkáshoz is jutott. A szerződés szóban köttetett, de a 19. század végén már törvény irta elő az irásbeli bérleti szerződéseket.[24] A bérlők öntudatosodása, az oroszországi jobbágyfelszabadítás finnországi visszhangja, a polgári tulajdonjog kifejlődése a paraszti gondolkodásban arra ösztönözte a tulajdonosokat, hogy szabadulni igyekezzenek bérlőiktől. A 19. század 60-as éveinek elejéhez képest a korábbi bérlők felét elűzték "torppáikról" (bérelt földről). Ezzel nagymértékben megnőtt a falusi munkatlanok száma a szazadfordulóra.

A legkiszolgáltatottabb és legnépesebb réteg az "itsellinen" (napszámos) volt, akik helységről-helységre vándoroltak.

Az aránylag konszolidált helyzetűnek mondható torpparik és az itsellinonok között a földnélküli agrárproletárság egyébb átmeneti formait találhatjuk meg: a szántóért egész évben a földtulajdonosnak dolgozót, az alkalmi és időnymunkából élőt, stb. stb.

A tőkés viszonyok előretörése az iparban hatással volt a mezőgazdaságra. Finnországban is a parasztság adta az emberek zömét a munkaerőpiacra. A növekvő igény új lehetőségeket teremtett a földnélküli és kisföldi parasztság számára a vasút- és csatornaépítkezéseken, az ipari központokban és a városokban.

A múlt század végén Finnország lakossága a 713 000.[25] 1895-ben az időny- és alkalmi munkából élők száma családostól, a torpparikkal együtt 1 millió körül mozgott.[26] Ez azt jelentette, hogy a falusi lakosság 60 %-át adta a földnélküli parasztság, azaz ötven év alatt az ötszörösére nőtt.

Az elűzött bérlőket vonzották a szocialista mozgalmak. A századforduló finn parasztmozgalmának viszont az lett a jellegzetessége, hogy nem a viszonylag kismértékben képviselt nagybirtok, hanem a gazdag- és középparasztság ellen irányult. A finn falu alapvető társadalmi ellentéte tehát a parasztságon <u>belül</u> mutatkozott; a bérlőtömegek gazdasági harca nem annyira antifeudális, mint inkább antikapitalista színezetet nyert.[28]

Lakosság

Finnország lakossága 1850-ben 1 636 915 volt. Döntő többségük (1 532 703) vidéken, falun élt és csak 104 212-en laktak városokban. 1899-re a városi lakosság megháromszorozódott ugyan, de a falusi lakosság lélekszáma mennyiségileg nagyobb emelkedést mutat: 2 357 082. Az összlakosság fél évszázad alatt több mint egy millióval gyarapodott: 2 673 200.[29]

A foglalkozás szerinti megoszlás azt mutatja, hogy 1900-ban a lakosságnak alig több mint 15 %-a helyezkedett el az iparban, kereskedelemben és a szállításban. Mezőgazdasággal, valamint halászattal és vadászattal foglalkozott 58 %.[30]

A század első felében a munkások száma a manufaktúrákban és gyárakban a következőképpen alakult:[31]

	A munkások száma		
év	városokban	falvakban	összesen
1815	609	1719	2328
1830	657	2149	2806
1850	2217	3274	5491

A táblázatban vázolt megoszlás jellemző tendencia maradt, még 1910-ben is csak az ipari munkások fele élt városokban.[32]

Az ipari vállalkozások számszerű növekedésével párhuzamosan növekszik a proletariátus. Tizenöt év alatt (1884-1899) csaknem megháromszorozódik: 35 188-ról 101 978-ra emelkedik

az iparban foglalkoztatottak száma. 1905-re úgy tűnik stabilizálódik ez a szám: hat év alatt csak kb. ötezerrel több munkást alkalmaztak, míg az ipari vállalkozások száma több mint ezerrel nőtt.[33]

Az első világháború előestéjén Finnország - a lakosság munkaköri megoszlását tekintve - agrárország maradt.[34]

x

Finnország - egy dinasztikus háború "eredményeként" - a fejlett svédország kereteiből kikerülve vált Európa tőkés fejlődésének egyik perifériáját képező cári Oroszország részévé. Első látásra paradox módon, ez nem vezetett a feudális termelési viszonyok konzerválódásához a Nagyhercegségben.

A társadalmi és gazdasági fejlődés egy elmaradott fokát reprezentáló Birodalom nem integrálta magába ezt a kis országot, sőt, különféle jogi garanciákkal szinte a teljes önállóság határát súroló autonómiát biztosított számára. Az így létrehozott különleges gazdasági övezet üvegházi viszonyai között dinamikusan fejlődött a finn kapitalizmus, melynek szponzora egy feudális abszolutizmus volt.

Rövid idő alatt kiépült a sok egyéni sajátosságot mutató finn gyáripar, létrehozva a nagyipari proletariátust.

A társadalmi fejlődés folyamán, a nemzeti öntudatra ébredés egy olyan országban, ahol a svéd és a finn a hivatalos nyelv és az "anyaország" nyelve az orosz - az érdekek

ütköztetésének sokféle politikai kombinációjára ad lehetőséget. Mint látni fogjuk, a társadalmi és politikai küzdelmeknek kezdetben egyik meghatározó eleme lesz a nyelvi kérdés (Pld.: a polgári politikai pártok elnevezésében: "finnpárt", "svédpárt") - vagy mint motívum vagy mint a valós indítékok és célok leple.

II

A POLGÁRI REFORMMOZGALOM KEZDETEI

A nyelvpártok kora

I. Miklós nyílt, brutális diktatúrája után, II. Sándor trónralépésével (1855. március 2.) vette kezdetét az orosz polgári "reformkor". Az orosz liberális irányzatok számára a Nagyhercegség mintaországnak számított, rokonszenveztek vele. Herzen, Ogarjov és a többi orosz forradalmár hamarabb hirdették meg a finn nemzeti-állami önállóság gondolatát, mint maguk a finnek.[1] (Ogarjov: "Számunkra Finnország önállósága ugyanolyan drága rejtett gondolat és cél, mint a finnek számára a "pétervári" Oroszország népivé és szövetségivé történő gyökeres átalakítása."[2] Cernyisevszkij is megbékíthetetlen ellensége volt a nemzeti elnyomásnak: "... nem adni egy népnek függetlenségét csak azért, mert ez hasznosnak tűnik a katonai hatalom és a más országokra gyakorolt politikai befolyás szempontjából, - aljas dolog."[3]) Bakunyin köre megpróbálta felvenni a kapcsolatot a svédországi finn emigrációval, de a tárgyalások csalódást okoztak: a finnek hallani sem akartak a lengyelországihoz hasonló (1861. január) felkelésről.[4]

A 19. század közepén a születő finn burzsoázia, melyet

a fiatal nemzeti intelligencia képviselt, fő célkitűzésnek a szejm munkájának felújítását tekintette.

Erősödött az oroszellenes nacionalizmus és vele párhuzamosan a finn-svéd történelmi együttélés idealizálása. A cárizmus "klasszikus" taktikája ebben a helyzetben: a finn (parasztság) és a svéd (nemesség) nemzeti mozgalom egymás ellen történő kijátszása.[5] (Jól példazza Arwidsson tépelődése a finn-svédek több ellentmondástól terhes helyzetét:"... svédek nem vagyunk, oroszokká nem akarunk válni, legyünk tehát finnek.")

A finn nemzeti mozgalomban kulcsszerepet töltött be J.V.Snellman, a helsinki egyetem filozófia tanszékének professzora.[6] Fellépése egybeeset a finn társadalom érzékenyé válásával a szociális és nemzeti problémák iránt. Lojális viszonyt akart a cári hatalommal. Nézetei nagy hatással voltak a formálódó burzsoá ideológiára és nemzeti mozgalomra, amely a 80-as években fejlődésének egy általános demokratikus szakaszába jutott.[7]

1861. április 10.-i cári manifesztum 1862. január 20.-ra rendenként 12 képviselőt delegált a finnországi rendek bizottságának megalakítása céljából. A reformmozgalmat viszont ez nem elégítette ki: ragaszkodott a teljes országgyűlés összehívásához.[8]

1861. augusztus 1.-én egy cári nyelvrendelet egyenjogúsította jogilag a finn nyelvet a svéddel. (Erre 20 év "átfutási időt" hagyott, és a belső hivatali ügyrendben továbbra is megmaradhatott a svéd.)[9]

A cár 1861 júniusában szeptemberre összehívta a finn rendi országgyűlést.[10] Ekkor Oroszországnak egyszerre több problémával kellett szembenéznie: parasztmozgalmak, a lengyel felkelés és a finnországi reformmozgalom.

A hét hónapig tartó parlament képviselői alakították meg Finnország modern politikai pártjait:[11] a Svédpártot ("svedománok" - főnemesi, részben polgári), a Finnpártot ("fennománok" - papi és paraszti rendek, vezére Snellman) és a Liberális pártot (túlnyomórészt svédek alkották, polgári demokratikusak).

A szejm ülését követő években rendeletek egész sora jelent meg, a reformpolitika jegyében.[12] (1865,1873: Közigazgatási rendeletek. A városok és a községek széleskörű önkormányzatot kapnak. Ideiglenes (2 év) sajtószabadság. 1866: A hivatalok maguk dönthetnek a használandó nyelvről. Rendelet a finn népiskoláról. 1867 (orsz.gy.): Pontosítja az uralkodó és az országgyűlés jogkörét; törvény a vallásszabadságról, az iskolák kivonása közvetlen egyházi irányítás alól; a nagybirtokok állami támogatással történő megváltása. 1869: A szejm ellenőrzése alá rendelik a Finn Állami Bankot. 1878: Hadkötelezettségi törvény, finn nemzeti hadsereg felállítása.)

A Februári Manifesztum

A 19. század végén Oroszországban újra felerősödtek a törekvések a finn autonómia "szűkítésére". Ahhoz, hogy ár-

nyaltabban lássuk azt, hogy milyen körülmények között lépett a finn munkásosztály és pártja a politikai élet porondjára, szükségesnek véljük röviden ismertetni a polgári pártok reagálását a carizmus politikájára.

Az 1890-es cári "postarendelet" a finn postaügyet az összbirodalmi postaügyi minisztérium irányitása alá vonta.[13] Ugyanebben az évben cári vétón megbukott az új finn büntető törvénykönyv-tervezet.[14]

1898 augusztusában a cár N.I.Bobrikovot nevezi ki a Nagyhercegség főkormányzójává, aki bejelentette, hogy új hadviselési törvényt ad ki a cár, amelyhez nem kéri a rendek jóváhagyását.[15] (A "bobrikovi éra" kezdete az az általánosan elfogadott "korszakhatár", amelytől a finn politikai autonómia felszámolásának kezdetét datatálják.) Növekedett a rendőri-bürokratikus elnyomás. Napirenden voltak az újságbetiltások ill. felfüggesztések, és az egyes számok elkobzása, csakúgy mint a letartóztatások és házkutatások.[16]

1899. február 15-én a cár aláírta Bobrikov tervezetét, amely "Februári Manifesztum" néven vált ismertté.[17] II. Miklós új törvényhozási rendet vezet be: az összbirodalmat érintő kérdésekben megfosztja a szejmet törvényhozási jogától.[18] 1920-tól (!) hivatalossá tette Finnországban az orosz nyelvet.[19] A finn szejm több mint 500 ezer aláírással petíciót intézett a cárhoz, hogy változtassa meg a manifesztumot: eredménytelenül.[20]

Lenin "A finn nép tiltakozása"[21] c. írásában "igazi

Államcsíny"-nek nevezi a manifesztumot, mert minden törvényre rá lehet mondani, hogy általános állami érdekeket érint.

Az unifikációs kurzus és polgári ellenreakciója: a passzív rezisztencia

A cári reformpolitikát felváltó új kurzus okait keresve több elképzeléssel találkoztunk:

- Vitte visszaemlékezéseiben[22] szubjektív okokra hivatkozik. Az események mozgatórugóit a cár és Bobrikov, valamint más politikusok (Kuropatkin, Plevo stb.) hibás politikai koncepciójában véli felfedezni.
- Fomicsev az oroszosító politika következményeként fogja fel a manifesztumot.[23] Ezen ok kizárólagosságát valló szerzőknél elfogadhatatlan konzekvenciák is fellelhetők: "A russzifikáló politika elsősorban a széles dolgozó tömegek ellen irányult."[24]
- A katonai és stratégiai okokra való visszavezetés is megtalálható.[25] (Bobrikov szerint Finnország viszonylagos önállósága gyengíti Oroszország katonai védhetőségét.) Más szerzők[26] szerint a nyugati határ és Pétervár megerősítése szempontjából csak Sveaborg (Helsinki) erődjének volt jelentősége. (A "trdicionális" ellenfelek - Svédország, Dánia - potenciális veszélyt már nem jelentettek, tehát Finnország nem mint hadszintér, hanem mint "kiszolgáló" jöhetett számításba.)
- A finnországi burzsoázia egyre erősödő polgári demokratikus

követelései, amelyek végső soron az ország autonóm státusát célozták erősíteni az Birodalomon belül, elkerülhetetlenül vezettek a cárizmus és a nemzeti burzsoázia összeütközéséhez.[27] A nacionalizmus a központi kormány elleni prominens fegyverré vált, melyben szeparatista veszélyt láttak Pétervárott.

- Centralizáló tendencia, amely együtt járt a helyi hatalmi szervek korlátozásával.[28] A cárizmus igyekezett a "törvényosság" látszatát adni az alkotmányosság likvidálásának.

- Pohlebkin unifikációs koncepciója adja véleményünk szerint a problémakör legárnyaltabb megközelítését.[29] Tulajdonképpen az orosz és finn gazdasági érdekek ütközéséről és a cárizmus katonapolitikai érdekeinek védelméről van szó. A 90-es években az orosz burzsoázia még határozottabban követelte a cárizmustól, hogy egyszer és mindenkorra szüntesse meg a finn tőke privilegizált helyzetét Oroszországban. A kapitalizmus fejlődése miatt a Birodalomban szükségessé és elkerülhetetlenné vált az egységesítés és központosítás mind a gazdasági, mind az adminisztrációs életben. Amikor a hadügyminiszter (Kuropatkin) és Bobrikov a katonai helyzetet vizsgálták, rá kellett jönniük, hogy Finnország nem csak gazdaságilag, jogilag stb. különült el, hanem katonailag is. Így talált egymásra a katonai körök és a burzsoázia követelése.

Az adminisztratív-politikai és technikai-gazdasági egységesítő (unifikációs) törekvés a minden tekintetben magasabb szinten levő Finnországnak az általános, nálánál alacsonyabb orosz szintet jelentette volna. A cári kormány ezt az utat

választotta az egységes állam, az egy és oszthatatlan Impérium érdekében.
A finn burzsoázia "russzifikációról" beszélt, saját ügyét nemzeti ügynek tüntetve fel, holott az ún. "russzifikálás" maximális programja sem volt soha megvalósítva. A kísérletek Finnország adminisztratív közelítésére Oroszországhoz - 1905 októberében léptek volna életbe - papíron maradtak.

A Nagyhercegség és Oroszország viszonyának rendezése a századfordulón történelmileg szükségszerűen merült fel. Azt számonkérni az orosz burzsoáziától, hogy miért nem választott egy liberális (horribile dictu: polgári demokratikus) megoldást, véleményünk szerint történelmietlen. Ide illenek Vitte reálpolitikus szavai:"Nem a finn törvényhozás szabja meg az orosz államhatalom kompetenciájának határait, hanem fordítva ..."[30]

A 80-as években a bomlás jelei mutatkoztak a Finnpártban. Belső, ellenzéki frakciókból kialakult az ifjú-finnek áramlata. Az ellentétek pártszakadáshoz vezettek, és 1889-ben a párt "ófinnek"-re és "ifjú-finnek"-re vált szét.[31] Az ófinnek a nemzeti nagyburzsoázia érdekeit képviselték, amely az orosz piaccal volt kapcsolatban. A cárizmussal egyezséget kereső politikát folytattak, de felléptek a Nagyhercegség autonómiájáért. Vezetőjük - Yrjö-Koskinen - elképzelése szerint a párt a "híd" szerepét töltené be a cár és Finnország között.[32]

Az ifjú-finnek a nyugati orientációjú liberális ipari

körök érdekeit képviselték. Az autonómiáért folytatott harcukban - kezdetben - keresték a széles néptömegek támogatását. Később az agresszívabb, társadalmilag maradibb elemek kerültek fölénybe.[33]

A kormány ellenzékeként, 1900-ban, L.Mechelin vezetésével megalakult az Alkotmányos Blokk.[34] A konszitucionalisták a svédpártot, az ifjú-finneket és azófinnek egy részét tömörítették magukba. Céljuk (általánosságban) a "status quo ante Bobrikov". Élesen szembefordultak a cárizmus egységesítő politikájával az autonómia védelme érdekében. Feladatúl a régi alkotmányos rend konzerválását tűzték ki, a törvénysértő cárizmussal szemben, passzív ellenállás útján. Igyekeztek meglovagolni a tömegek elégedetlenségét (aláírások gyűjtése a februári manifesztum ellen), de aktív fellépéstől féltek és lojálisak voltak a cári kormányzat iránt. A finn és svéd burzsoázia liberális szárnyát és a kispolgári demokratákat reprezentálták.[35] A passzív rezisztencia képviselői ("passzivisták") fokozatosan illegalitásba szorultak és 1900 elején már hét titkos bizottsága dolgozott, behálózva az országot. Központi szerve a "Kagal" volt.[36] (Kéber eredetű szó, jelentése: congregatio /"gyülekezet"/)

A legfontosabb elképzelések Finnország politikai státuszára vonatkozóan, amelyek egyes pártokon belül jelentkeztek bizonyos átfedéseket is mutatnak a különböző csoportosulások törekvéseiben:[37]

- Külpolitikai szövetség Oroszországgal (ófinnek, Yrjö-Kos-

kinen, Paasikivi)

- Finnország átváltoztatása "híddá" Skandinávia és Oroszország ill. Kelet és Nyugat között (Azófinnek egyes körei)
- Semleges Finnország, svéd és orosz garanciával (liberális svédpártiak és az ifjú-finnek egy része)
- Finnország semlegessége - nyugati garanciával (Mechelin svédpárti frakciója)
- Külpolitikai szövetség Svédországgal Oroszország ellen (a konzervatív-nemesi svédpártiak egy része)
- Finnország belépne egy Oroszország-ellenes nyugati koalícióba, és a nyugat előretolt állása lenne (Az ifjú-finnek legnacionalistább része és a svédpárt "aktivistái").

x

A 19. század végén a cárizmus Finnországgal szemben folytatott reformpolitikája elfogadhatatlanná válik az orosz burzsoá és katonai körök számára. A finn polgári reformmozgalmat nem tudja többé tolerálni és az unifikációs kurzus kerül előtérbe. Ambivalens folyamatnak vagyunk tanúi: a tőkés fejlődés tűzte napirendre az orosz egyesítő-centralizáló törekvéseket, de az általa "kínált" szint azért sérti a finn burzsoázia érdekeit, ami miatt az orosz burzsoáziának kívánatos lenne az.

A nemzetté válás gondjaival küszködő finnországi burzsoázia a megoldást keresto: a Birodalmon belül (többség) vagy azon kívül. A gazdasági és politikai szférában öt évt sérel-

meket igyekezett finn nemzeti sérelmekként feltüntetni. Ez az a pont, ahol Pohlebkin logikus, komplex okfeltárása konklúzióvá válik és hamis értékítéletet sugall. (Ti. a történelmi fejlődés által szükségszerűen napirendre tűzött unifikáció az egyik oldalon - nemzetinek feltüntetett finn burzsoá sérelmek a másikon.)

Nem csak polgárságának, de Finnország dolgozó/kizsákmányolt osztályainak sem állhatott érdekében a visszalépés a társadalmi fejlődés egy magasabb fokáról.

III

A MUNKÁSMOZGALOM KEZDETI SZAKASZA

Finnország a 19. század folyamán az orosz birodalom más területeihez viszonyítva gyorsabban haladt előre a kapitalizálódás útján. Segítségére volt ebben viszonylagos fejlettsége, de felhasználhatta kivételes különállását is, a laza gazdasági függésből fakadó előnyöket. Az ötvenes évek végétől a polgári reformok bevezetésével és a parlamenti élet kibontakozásával nagy lendületet vett az ipar és a kereskedelem fejlődése, a tőkés vállalkozás.

Finnországban nem alakult ki a szigorú, személyes függésen alapuló "klasszikus" jobbágyság.[1] A század első felében a munkások még kevésben különböztek a feudális kor átlag dolgozó tömegeitől. Igaz, munkabérből éltek és kevésbé voltak a mezőgazdasághoz kötve, de kis zárt közzetekben éltek és valamilyen mértékig személyileg is függtek a vállalkozó manufaktúratulajdonostól.[2] Már az iparosodás kezdeti szakasában voltak a munkásoknak fellépései, főleg a munkabér emeléséért. Mivel ezek ösztönösek és szervezetlenek voltak, nem értek el nagy eredményeket.[3] 1869-ig az 1770-ből származó Ipari Szabályzat[4] alapján a gyárosok jogot formáltak arra, hogy "törvényes védelmük" alatt tartsák a munkásokat,

tehát belátásuk szerint büntethették őket egyenként, vagy akár az egész kollektívát. Bünteti a rendelet a bért emelő munkaadót és a béremelést követelő munkást is.

Nagy mértékben alkalmaztak gyermek- és női munkaerőt. A munkások 26,4 %-a gyermek és kiskorú volt 1865-ben.[5] Egy 1879-es törvény az ipar szabadságáról[6] csak a 12-15 éves gyermekek és a kiskorúak (18 évesig) munkaidejét szabályozta. Az előzőek csak nappal dolgozhattak, gyárakban üzemekben max. 7 órát, kézműves üzemekben 8-at. A kiskorúak számára - 2 órás munkaszünettel - 14 órás volt a munkanap.

1889-ben törvényt hoztak a munkások védelméről,[7] amely megtiltotta a 12 évesnél fiatalabb gyermekek alkalmazását ipari üzemekben és normalizálja a 12-18 évesek helyzetét. Ennek ellenére 1900-ban a gyermek és kiskorú munkavállalók az össz munkaerő több mint 10 %-át adták. (15 év alatt 1,74 %, 15-18 évesig 8,34 %)

Növekvő tendenciát mutatott a női munkaerő alkalmazása: arányuk az összes munkásból 1886-ban 19,3 %, 1900-ban 22,5 % volt.[9] legnagyobb mértékben a textiliparban, továbbá papír- és dohányiparban foglalkoztatták őket.

A század 80-as 90-es éveiben az ipari üzemek számának növekedésével az ipari proletariátus több mint kétszeresére emelkedett: 1887-ben 43 085, 1898-ban 91 055 a számuk.[10] A munkanap hossza erre az időre - iparáganként változóan - 9,5-12,5 órára csökkent, a nyolcvanas évek 14 órás átlagáról. A munkások napi átlagkeresete nemzetközi összehasonlításban

a következőképpen alakult:[11]

	Finn márkában:
Egyesült Államok	8,6
Anglia	7,1
Franciaország	5,1
Németország	4,2
Finnország	2,5
Oroszország	1,7

Más adatok[12] szerint pld. egy finn munkásnő keresete csak 2 rubellel marad el egy átlag orosz munkás 20 rubeles havi keresetétől.

Kollontáj négy jövedelemkategóriát ismertet:[13]

600-800 márka/év

800-1200 -"-

1200-2000 -"-

2000 márka fölött

Az évi kereset 40-45 %-át fordították élelemre és kb. 8-18 %-át lakbérre, ami kifejezetten jó aránynak mondható.

A wright-i periódus (1883-1896)

Az első munkásegyesületek kezdetben erős polgári-kispolgári befolyás alatt álltak. Finnországban a nyugati (lasalle-i) és a keleti (naródnyik) irányzatok is éreztették hatásukat, de a munkásmozgalom irányítását egy ideig az Ifjú-finn Párt tartotta kezében. A szervezett munkásmozgalom előfutárai az

énekkörök, segélypénztárak és önművelő körök voltak, 1883-ig egylet alapításához a cár személyes hozzájárulása kellett.[14]

A 80-as évek elejétől létrejött - burzsoá vezetésű - munkásszövetségeknek az előzőektől eltérően konkrét programjuk volt, de lényegében jótékony, felvilágosító célzatú egyesületek maradtak. Az első munkásszövetségek Helsinkiben és Vaasában jöttek létre 1883-ban. Szabályzatukat 1884-ben hagyta jóvá a szenátus (!). Az egyletek alapszabályaikban nyíltan kimondták, azt tekintik tevékenységük céljának, hogy "törekedjenek a jó kapcsolatok fenttartására a munkások és a vállalkozók között".[15]

A liberális burzsoázia a szövetségek megteremtésével a "szociális békét" akarta megőrizni, a munkások elégedetlenségének levezetésére, a nemzetközi szocialista mozgalomtól való izolálására törekedett.

A helsinki egyletet Viktor Julius Wright (1856-1934) bútorgyáros alapította.[16] Külföldi tapasztalatait így summázta: "A burzsoázia tiszteletbeli kötelessége, hogy a dolgokat számukra megfelelő mederbe terelje."[17] Valószínű, hogy az "Arbeiderforening af 1860" nevű koppenhágai munkásegylet, melynek ő maga is tagja volt, Wright számára modellként szolgált.[18] A wrighti szövetségekben főleg munkásarsztokraták, mesterek és szakmunkások tömörültek, az "igazi" munkások a szervezeten kívül maradtak. A szövetségek létrehozását inspiráló intelligencia és a munkásarisztokrácia többnyire svédül beszélt, míg a munkások finnek voltak.[19]

Wright szerint Finnországban az elszigetelt ellentétek a munka és a tőke között véletlen jellegűek, és könnyen elsimíthatók. Ehhez csak az kell, hogy a vállalkozók vegyenek aktívan részt a munkásszervezetek létrehozásában. A munkásoknak nem harc útján kell elérni helyzetük javítását, hanem "óvatos kérésekkel" a vállalkozóktól, vagy végső esetben az államhatalomtól. Politikai jogokkal a munkások nem rendelkezhetnek, míg fel nem emelkedik az általános műveltségi és kulturális szintjük, mert e nélkül nem képesek részt venni a politikai életben.[20]

A "wrighti időkben" csaknem minden városban és gyárban alakultak egyletek, melyek vezetése a középosztály kezében volt. 1895-ig 34 ilyen szervezetnek kb. 5000 tagja volt.[21]

A munkásszövetségek 1. kongresszusát 1891-ben Hankóba hívták össze. Ezt a főkormányzó betiltotta, azzal az indokkal, hogy a kormány már hozzálátott a megtárgyalandó kérdések orvoslásához, a munkások helyzetének megjavításához, ezért a kongresszus megtartása nem célszerű, alkalmat adna a rendbontásra.[22]

A szövetségek egyre gyakrabban léptek fel azzal a követeléssel, hogy dolgozzanak ki általános feladatokat minden szervezet számára, legyen központi vezetőszerv. Az első kongresszust végül is 1893 szeptemberében sikerült megszervezni Helsinkiben, ahol 20 munkásszövetség képviseltette magát. (A 20 szövetség vezetői közül 9 tanár, 3 tisztviselő és 2 gyáros, valamint 1-1 gyógyszerész, tengerésztiszt,

kézműves, orvos, építésmester és gyári írnok volt.)

A kongresszust Wright nyitotta meg. Arról beszélt, hogy az országban sikerült elkerülni az osztályellentétek éleződését, nem úgy mint külföldön.

Az összegyűltek által elfogadott dokumentum "követelte" a munkások helyzetének javítását. Kívánságokat továbbított a kormány felé, hogy mérjék fel a munkások helyzetét, a férfi és a női munkabérek kiegyenlítését, és egy korlátozott választójog lehetőségét.

A munkásszövetségek közötti kapcsolatok tartására és a határozatok betartásának ellenőrzésére létrehozták a Finn Munkások Szövetségét("Munkáskküldöttség") Wright elnökletével. Tagjai teljesen a burzsoázia soraiból kerültek ki.[24]

A 90-es években a tőkések által vezetett munkásszervezetekben a bomlás jelei mutatkoztak. Ekkor 4152 tagja volt ezeknek a szervezeteknek, a wrighti periódus végén pedig 7000, amely a finn ipari munkásság 10 %-át tette ki.[25] 1895-ben a helsinki szövetségben több mint 600 tagból csak 200 volt munkás. 1896-ban a jyvaskylaiben nem volt egyetlen munkás sem.[26]

Felhasználták még arra is a munkásszövetségeket, hogy terjesszék az országban a nemzeti mozgalom eszméit. Nem véletlen, hogy az első "munkásújságok" a liberális burzsoá sajtó melléklteként jelentek meg.

1896 júliusában volt a munkásszövetségek II. kongresszusa Tamperében.[27] Vita folyt a sztrájkharcról és a választójog demokratizálásáról. 34 szövetség 60 képviselője ifjú-finn

többségű munkáskküldöttséget választott. Az elnök ismét Wright lett, helyettesévé pedig Nils Robert af Ursin turkui tanítót választották meg. Wright azonban nem értett egyet a kongresszus fokozódó radikalizmusával és lemondott.

A wrighti szervezetekkel párhuzamosan megszületett a szakszervezeti mozgalom is. A szekciók élén itt is a burzsoázia képviselői álltak és egyaránt tag lehetett a munkás és a tulajdonos is. Nem egy esetben mestervizsga volt a tagság előfeltétele. Kezdetben főleg a segélytevékenység dominált és az alapszabályok rögzítették a burzsoáziával való jó kapcsolatra törekvés formuláját.[28] A századfordulóig a szakszervezetek ereje kicsi, 8-9 ezer szervezett munkással számoltak.[29]

Munkabeszüntetések

A sztrájk - legalábbis papíron - 1922 közepéig büntetendő cselekmény maradt Finnországban. A konfliktusok az esetek többségében a munkások veresége vel végződtek.[30]

Az 1880-as évekig az üzemek többsége kicsi volt, a munkaerő koncentrációja jelentéktelen. Az ipari munkásság osztályöntudatra ébredése lassú volt, főleg vidéken, ahol még éltek a feudális maradványok. Még az 1890-es évek kezdetén is úgy tekintettek Finnországra, mint ahol a kapitalizmus fejlettsége ellenére a munkaadók és a munkások közötti kapcsolatra az egyetértés a jellemző, megmaradtak a békés, patriarchális viszonyok.[31]

Az 1879-es törvény értelmében az ipari üzemekbe un.

"gyári szabályzatokat" vezettek be, amelyek nagy lehetőséget adtak a munkahelyi pénzbüntetésekre (pld. késésért) és amelyeket - ellenőrzés és számonkérés hiányában - egyre gyakrabban alkalmaztak.[32]

A szervezett sztrájkok a helsinki nyomdamunkások 1890-es sztrájkjával kezdődtek. Az egyre gyakoribbá váló sztrájkmegmozdulások többségükben gazdasági jellegűek voltak. A leggyakoribb követelések a munkabér emelése, a munkaidő csökkentése vagy a büntetések elleni tiltakozások voltak. Egyre ritkábban léptek fel - mivel már eltűnőben volt - a munkabérek természetbeni kifizetése ellen.[33] Kialakult a szóbeli propaganda hálózata, vitakörök ('pulujasoura') jöttek létre, ahol jól felkészült munkások agitáltak és terjesztették a szocialista eszméket.[34]

A sztrájkok helyi jellegűek voltak és csak ritkán történt meg, hogy egy helységben az összes azonos szakmához tartozó munkás sztrájkolt volna. Nem is tudtak komoly hatást gyakorolni a munkásosztály általános anyagi jólétének emelkedésére. Az összeütközések sohasem öltöttek erőszakos jelleget, mind a két fél ügyelt a törvényes formák betartására. A sűrűsödő megmozdulások közvetett hatása az volt, hogy a sajtóban polémia folyt a munkáskérdésről.[35]

A tömeges sztrájkok a 90-es évek közepétől kezdődtek, amikor a munkások kezébe csúszott át a vezetés a szervezetekben. (1890 és 1895 között 17 sztrájkot jegyeztek fel Finnországban. Többségük nem érte el a célját.[36]) Az 1896-os év

SZEGED

a "vörös év"-ként ismert a sok /19/ sztrájk miatt.[37] (Szintén veréséggel végződtek.) A század végéig is csak 22 sztrájk volt az évi átlag.[38] A nagy fordulatot majd az 1905-ös (93) és 1906-os (174) munkabeszüntetések jelentik majd.[39] Az állandó sztrájkalapítványok kérdése is - az alkalmi "harci pénztárak" helyett - a századforduló után vetődik fel.

A 90-es években jönnek létre Finnországban a tőkések első szervezetei. A legnagyobb munkaadói érdekvédelmi szervezet 1898-ban alakult Turkuban. Célul a "dolgok békés elintézésének keresését" tűzte ki, figyelembe véve egyidejűleg a munkások érdekeit is. Az 1899-ben elfogadott szervezeti szabályzat néhány pontja világosan mutatja viszont, hogy a végső cél a tőkés érdekek védelme a nemkívánatos munkáskövetelésektől. (Közös fellépés a sztrájkok ellen, a munkabérek megtartása a helyi körülményeknek megfelelő szinten.) 1901-ben a vállalkozók Björneborgban megalakult szövetsége még világosabban fogalmazza meg alapcélját:"Egyesült erővel harcolni a munkásosztály növekvő türannosza ellen."[40]

"El a polgároktól!"

Már a wrighti periódus idején hangot kapott, majd egyre artikuláltabbá vált az önálló munkáspolitika igénye. 1888-ban a helsinki munkásegylet néhány tagja vitaklubot hozott létre. A radikális csoport 1893-ban már elég erősnek érezte magát ahhoz, hogy támadja Wrightet.[41] Még ebben az évben Tamperében megalakult az első "önálló" (tőkések részvétele nélküli)

szekció.[42] A mozgalomban tevékenykedő egykor ifjú-finn párti Ursin, a II. kongresszus előtt, a szociáldemokrácia példájára hivatkozva a polgári elemektől való elszakadásra hívta fel a munkásokat. Abban, hogy a politikai emancipálódás eszmei a finn munkásmozgalom 1895-ben létrehozott központi sajtóorgánumában, a 'Työmies' ("Munkás") című lapban is kifejezésre jutottak, jeles része volt A.E.Makelanek, a tanítóból lett szocilista újságírónak.[43]

A hetilapként megjelenő független 'Työmies' - Matti Kurikka szerkesztése alatt - marxista, szocialista jelleget kapott. Sok szocialista mű fordítását jelent meg, köztük - a finn munkásmozgalomra gyakorolt hatása miatt - a legfontosabb az "Erfurti program".[44] 1898-ban a 'Työmies' a választások bojkottjára szólította fel a munkásokat, amelynek inkább csak szimbolikus jelentősége volt, mivel a munkások gyakorlatilag nem rendelkeztek választójoggal.[45] 1899-től a 'Työmies' napilappá vált és kb. 5000 példányban jelent meg.[46]

Még két munkásújság jelent meg ebben az évben: Tamperében háromszor hetente a 'Kansan Lehti' ("Népújság") és Turkuban hetilapként a 'Lansi-Suomen Työmies' ("Nyugat-Finnországi Munkás").[47]

1898 őszén Helsinkiben "munkáspártot" alakították a radikális csoport tagjai,[48] de az nem felelt meg a párt kritériumainak.

1899. július 17-től 20-ig ülésezett Turkuban a finn munkásszövetségek III. kongresszusa. A 85 küldött 34 egyletből

érkezett és kb. 8000 munkást képviselt. A delegáltak foglalkozás szerinti megoszlása a következő volt.[49] A küldöttek több mint 1/3-át (31 fő) kisiparosok tették ki. Az értelmiségiek számát (13) csak a szakmunkásokkal (7) együtt haladják meg a munkások (10). Egy kistőkés és két kiskereskedő volt és három alkalmazott. Öt női delegátusnak és 11 férfinek nincs megjelölve a foglalkozása. A parasztság nem volt képviselve a kongresszuson, amelyen a klasszikus értelemben vett munkásosztály kisebbségben, a kispolgári elemek többségben voltak.

A kongresszus - utólsóként az Északi országokban[50] - kimondta a Finn Munkáspárt megalakulását és pártprogramot fogadott el (lásd: mellékletben). A programot a svéd szociáldemokrata Hjalmar Branting[51] segítségével szövegezték meg és alapjául a NSzDP 1891-es erfurti programja szolgált. A meglehetősen rövid (2 mondat) és rendkívül alacsony elméleti szinvonalat képviselő elvi bevezető rész áttételesen és nagyon általánosan vállal közösséget a nemzetközi szociáldemokráciával; a nevébe fel sem veszi a "szociáldemokrata" jelzőt:

"A Finn Munkáspárt, amely az általános munkásmozgalom társadalmi fejlődéssel kapcsolatos elvein alapszik, minden tekintetben a finn munkásság gazdasági és társadalmi felszabadítására törekszik. Hozzáfűzve, hogy ennek alapvető feltétele a finn nemzeti függetlenség megőrzése és megvédése..."[52]

A második mondat a cár "februári manifesztum"-ára reagál és a korábbi finn autonómia megőrzését értették alatta az

Orosz Birodalom keretein belül.

A stratégiai cél (a munkásosztály felszabadítása) eléréséhez nem jelöli meg a politikai hatalom birtoklását, a termelő eszközök társadalmi tulajdonba vételét, ami visszalépés az erfurti programhoz képest, csakúgy mint annak hiánya, hogy a munkásosztály felszabadítása "csak magának a munkásosztálynak a műve lehet".[53] Ha a góthai programmal vetjük össze a programpontokat, megállapíthatjuk, hogy szó sincs ugyan a lassallei nézetek átvételéről, de a "minden törvényes eszköz" megfogalmazás implicit formában megtalálható.

A Finn Munkáspárt a "közvetlen törekvései céljául" elfogadott programja nem mutat túl a polgári demokrácia keretein, megállapíthatjuk, hogy a proletariátus felszabadítását a távoli jövő feladatának képzelte el. Az, hogy a hangsúly csak a polgári demokratikus és szociális követelésekre esik, inkább tulajdonítható a legfontosabb napi politikai szükségletek felismerésének, mint átgondolt taktikázásnak.

- Az erfurti program I. pontjának csaknem szószerinti fordítása az első pont, olyan eltérésekkel, hogy nem 20 hanem 21 fölüli finn(!) állampolgároknak követeli az általános, egyenlő és közvetlen választói és szavazati jogot. A harmadik pont követeli a teljes egyesülési-, gyülekezési-, véleménynyilvánítási- és sajtószabadságot.

- A 2. és a II. pont az adóztatás kérdésével foglalkozik, amely jogát a törvényhozási joggal együtt a "népnek" követel parlament által. A nép adózását "önadóztatás" formájában képzeli el, - szintén a parlament által - míg a progresz-

szív jövedelem- és örökösödési adó a vagyonosabb osztályokat sulytaná, ha ezt így nem is mondja ki a program.

A fenti pontokkal ki is merülnek a politikai és gazdasági jellegű követelések.

- A program több pontja is foglalkozik a munkásság helyzetével: A munkásvédelmi törvényhozást, az üzemi felügyeleti rendszert fejleszteni kell (9. pont). A munkások biztosítását itt is állami gondoskodással (erfurt:"birodalmi"[56]) képzeli el, de nem kéri a munkások beleszólását az ügyintézésbe. A 8 órás munkaidő bevezetését fokozatosan "kell elérni", azonnali bevezetését csak az állami és községi munkahelyeken követeli (4. pont).
- Az általános és díjmentes iskolakötelezettséget kiegészíti azzal a követeléssel, hogy a népiskola legyen minden tanintézmény alapiskolája (5. pont). Az erfurti program 8. és 9. pontját[57] összevonva és lerövidítve ingyenes jogszolgáltatást és orvosi ellátást kér (12. pont).
- Eltérően foglalkozik az erfurti programtól a katonai kérdéssel (6. pont). Mivel ez un. "összbirodalmi ügy", csak a katonai kiadások nagymértékű csökkentéséről beszél és tartozkodik még finnországi viszonylatban is a nép felfegyverzésének követelésétől, amely minden bizonnyal Pétervár haragos reakcióját vonná maga után. A "béke eszméjének fejlesztése és gyakorlatban történő megvalósítása" allegórikus megfogalmazás, így nagyon tágan értelmezhető.
- A szeszes italokra vonatkozó tilalmi törvény meghozása

(8 pont) a későbbiekben is visszatérő követelés marad a finn munkásmozgalom történetében.
- szinte jelzésszerűen foglalkozik a 7. pont a női emancipációval és a 13. pont az agrárproletariátussal. (Ez utóbbit menti, hogy a kongresszus felkarolta a bérlőparasztok követeléseit és határozatában és falusi propagandájában kiállt a "torpparik" létbiztonságának megteremtéséért és sok falusi hívot szerzett magának olyan követelésekkel, mint a bérleti idő 50 évben minimalizálása és a szerződések írásba rögzítése stb.)[58]

A dokumentumhoz két ellenvéleményt csatoltak. Az egyik az "egyházi hazugság eltörlését", a másik a vallás magánüggyé nyilvánítását hiányolja a programból. (Ilyen erős antiklerikalizmus nem fért össze a Finnországban hagyományos vallási türelemmel, arról nem is szólva, hogy pravoszláv vallásellenességként is értelmezhető lett volna...)

A programot a III. kongresszus nem egészítette ki szervezeti szabályzattal,[59] s ezért a párt keretei meghatározatlanok, a tagok kötelességei és jogai rendezetlenek voltak. Az elvi és szervezeti tisztázatlanság lehetővé tette, hogy a pártban még hosszú ideig bennmaradhassanak kifejezetten kispolgári nézeteket valló elemek.

A mozgalom központja Turku lett, a párt elnökének Ursint választották meg. A kongresszus az "El a polgároktól!" jelszó jegyében zajlott le. Mindenképpen megfeleltek a jelszónak: Turkuban a finn munkásmozgalom történelmi tettet hajtott

végre, elfordultak a wrighti szervezetektől és önálló munkáspártot alapítottak. Az ideológiai emancipáció már felemás módon valósult meg. A nemzetközi munkásmozgalom elméleti tapasztalatai, a tudományos szocializmus alapvető dokumentumai nem voltak ismertek Finnországban. A német ideológiai hatás volt számottevő, amely a Svédországban dolgozó finn munkások révén szivárgott be. Az első jelentős, finn nyelven megjelent írás Kautsky "Erfurti program"-ja volt, 1899-ben.[60]

A program követelései és azok megvalósításának parlamentáris útja nem nevezhető forradalminak, radikalizmusa is erősen visszafogott, a finn burzsoáziával és a cárizmussal szemben pedig annyira lojális, hogy nevén sem nevezi őket. (Az utóbbi viszont nem gördített akadályt a legálisan szervezkedő finn munkások elé!) Ilyen szempontból a program úgy is felfogható, mint egy hallgatólagos kompromisszum.

Finnországban a burzsoázia hosszan tartó gyámkodása után, speciális történelmi körülmények között szerveződött meg a munkásosztály modern tömegpártja, s e tény mozgalomtörténeti jelentősége elvitathatatlan, a finn történelemben is meghatározó. Összességében a kongresszust és az ott elfogadott programot pozitívan kell értékelnünk, korszerű, megfelel a kor adott (finn) színvonalának.

IV

AZ ELSŐ MARXISTA MUNKÁSPÁRT MEGALAKULÁSA

A finn szabadságjogok felszámolása

Az oroszországi uralkodó osztályt, de különösen az ultrakonzervatív és szélsőségesen sovinista cári kamarillát már régóta zavarta a finnországi alkotmány. Az alkotmány megsértése azonban felbolygatta a viszonylagos nyugalomban élő országot. II. Miklós és tanácsadói végeredményében elszámították magukat: egy valóságos "második Lengyelországot", egy újabb válsággócot hoztak létre, méghozzá az orosz főváros tőszomszédságában, anélkül, hogy meg tudtak volna szilárdítani az autokratikus diktatúrát. A cár 1899 augusztusában V.K.Plevét[1] nevezte ki a finnországi ügyek államtitkárává, megtörve a törvénynek tekintett gyakorlatot, hogy ebbe a tisztségbe csak finnországi állampolgárt lehet beiktatni.

1900-ban a szejm négykamarás felépítése és összetétele (130 nemes, 47 pap, 69 polgár és 63 paraszt képviselő)[2] miatt akár megfelelő garancia is lehetett volna a cári kormánypártnak, de az feloszlatta a nagyobb arányú tiltakozással fenyegető országgyűlést. Ugyanez év júniusában uralkodói kiáltvány rendelte el az orosz nyelv szolgálati nyelvként történő szakaszonkénti bevezetését. (1905-ig tervezte befejezni az egész hivatalszervezet nyelvi átállítását.)[3]

1901 júliusában megjelent az 1899. évi "februári manifesztum"-mal összhangban levő új védelmi törvény,[4] amely feloszlatta a finn hadsereget. A bevonuló finneknek ezentúl ugyanolyan szöveggel kellett hűségesküt tenniük az önkényuralkodóra, mint az oroszországi katonáknak.

Több mint 470 ezer aláírással petíciót intéztek a cárhoz, de ő megtagadta a petíció átvételét. Az "Iszkra" 1901. november 20-i számában Lenin közreadja a dokumentum teljes szövegét "A finn nép tiltakozása" c. cikkében.[5] (A polgárok honvédelmi kötelezettségére vonatkozó rendeleteket, az alkotmány értelmében csak a rendi gyűlés hozzájárulásával lehet kiadni. Az új törvény értelmében a finnek orosz csapatokban kötelesek szolgálni, és akiket így "...erőszakkal olyan csapatokba fognak besorozni, amelyek nyelve, vallása, erkölcsei és szokásai idegenek számukra.")

A szejm még a haditerhek növeléséhez is hozzájárult volna, ha a finn csapatok megtartják jogi helyzetüket.

A júliusi törvényben olyan kifejezések is előfordulnak, amelyek a finn néptől elvitatják a jogot a külön politikai és nemzeti létre. A "...hatalmas Oroszország egységén nem esik csorba, ha Finnországot a jövőben is az 1809-ben megállapított alapelvek értelmében fogják kormányozni..."

"Törvénytelen az 1899. február 3-i kiáltvány is, az 1901. június 29-i (július 12. - G.J.) törvény is, mindez egy esküszegőnek és annak a bandának az erőszakoskodása, amelyet cári kormánynak nevezünk. Két és félmillió finn természetesen nem

is gondolhat felkelésre, de nekünk orosz állampolgároknak valamennyiünknek gondolkoznunk kell a bennünket ért gyalázaton. Mi még mindig rabok vagyunk, akiket felhasználhatnak arra, hogy más népeket rabságba döntsenek." - írja Lenin.[6]

A finnországi alkotmányos mozgalom polgári vezetői felhívták a katonaköteleseket, hogy ne jelenjenek meg a sorozóbizottságok előtt. A cárizmus, hogy leszűkítse a bojkott hatókörét, elrendelte, hogy az első alkalommal csak a katonaköteleseк egy százalékát sorozzák be. (A behívásoknak 1901-ben 51 %, 1902-ben 54 %, 1903-ban 32 % nem tett eleget.)[7] A "katonasztrájk" fontos előrelépést jelentett a finnországi tömegek politikai aktivizálódásában, még sem tudta elérni a célját, sőt a hadsereg fegyelmére rendkívül érzékeny önkényuralmi kormányzat fokozta elnyomó intézkedéseit. A sorozás alkalmából rendezett helsinki tüntetést szétverték, s közben nem csak finnországi rendőröket, de kozákokat is bevetettek.[8]

1901. július 17-30-ig ülésezett Viipuriban (Viborg) a Finn Munkáspárt II. kongresszusa.[9] A legfontosabb kérdés a párt taktikája volt. A kongresszus a burzsoáziától való eltávolodás újabb határköve volt. Azok az erők, akik a jobb eredmények elérése érdekében a burzsoáziával való együttműködést javasoltak, - kisebbségben maradtak. A határozat leszögezte, hogy a munkáspártnak a saját erőire kell hagyatkoznia és minden tőle telhetőt meg kell tennie a párt- és a szakmai szervezetek további növekedéséért. Az általános

sztrájkot harci eszköznek ismerték el, a választójoért való küzdelemben. Határozat született május 1 felvonulással történő megünnepléséről.

1902-ben az állami intézetekben a finn és a svéd nyelvvel azonos rangra emelték az orosz nyelv használatát, továbbá eltörölték azt a szabályt, hogy csak finn állampolgár alkalmazható állami szolgálatban. Míg korábban csak svéd és német diplomákat ismertek el Finnországban, egy új rendelkezés értelmében a moszkvai, pétervári, kievi, kazanyi és tomszki egyetemek diplomái azonos értékűek lettek a helsinki egyetemével.[10]

1902. szeptember 20-án cári rendeletek hatályon kívül helyeztek több régi finnországi törvényt, köztük a bírók és államhivatalnokok elmozdíthatatlanságáról rendelkező cikkelyt.[11] Ezek "a finn szabadságjogok utólsó maradványait semmisítik meg" - írja Lenin. "Az előbbi rendelkezés teljesen aláássa a finn bíróságok és a finn szenátus önállóságát, lehetőséget ad a főkormányzónak arra, hogy mindent lásson és mindent tudjon, vagyis ez a rendelet Finnországot ténylegesen a sok jogfosztott és megalázott orosz tartomány egyikévé változtatja."[12]

Bobrikov szabad kezet kapott az ellenzéki mozgalomban részt vevő tisztviselők üldözésére. A "tisztogatás" a hivatalnoki kar minden rétegére kiterjedt.

1903 januári cári leirat szerint eljárást kell foganatosítani a katonai behívást megtagadók ellen. Így is csak

a behívottak kb. 70 %-a vonult be.[13] Az újabb siralmas sorozás miatt a cár áprilisban rendkívül széleskörű felhatalmazással ruházta fel a főkormányzót.[14] A "diktatúra dekrétum" néven ismertté vált cári ukáz feljogosította Bobrikovot, hogy a neki nem tetsző embereket Szibériába vagy külföldre számüzhesse, hogy bármely politikai vagy társadalmi egyesületet, sőt gazdasági szervezetet és céget is feloszlathasson.

A Bobrikov-diktatúra alatt a legális ellenzéki sajtó végleg lehetetlenné vált. Ősszel megkezdődtek a számüzetések, amely eddig ismeretlen büntetési forma volt Finnországban. Összesen 53 személyt számüzték, közülük 10-et Oroszországba.[15]

Októbertől a szenátus plenáris üléseinek nyelve az orosz lett. Így Bobrikov képes volt elnökölni ott és közvetlen hatást gyakorolni a döntésekre.[16]

Ugyanebben az évben orosz állampolgárok is jogot kaptak ingatlanvásárlásra a Nagyhercegségben.

Ilyen előzményekkel és ilyen körülmények között ült össze a Finn Munkáspárt III. kongresszusa.

A Finn Szociáldemokrata Párt megalakulása

A III. kongresszus Forssában ülésezett 1903. augusztus 17-20 között. 97 delegátus 59 egylet képviseletében ült össze. Az 1899-es alapító kongresszushoz képest a küldöttek foglalkozás szerinti megoszlása lényegében nem változott.[17] Tízre emelkedett ugyan a női képviselők száma, 12-vel emel-

kedett a munkásoké, de továbbra sincs képviseltetve az agrárproletariátus. A kispolgári elemek száma csökkent, de még mindig 50 % felett van (50 fő). Nóvum, hogy 5 küldöttet mint főfoglalkozású pártalkalmazottat jegyeztek be.

Forssában a pártkongresszus a kor színvonalán álló, marxista programot fogadott el. A program (lásd: mellékletben) áll egy elvi bevezető részből, ezt a párt legközelebbi követelései követik, a harmadik rész a munkásvédelmi törvényhozást tárgyalja, a negyedik a kommunális programot és végül kifejtik mezőgazdasági programjukat.

Az elvi bevezető rész az Osztrák Szociáldemokrata Munkáspárt 1901-es "bécsi programjának"[18] irodalmi fordítása. Azonban találunk egy bekezdést, amely az osztrák párt haufeldi elvi nyilatkozatával cseng össze:"A Finn Szociáldemokrata Párt mindig minden állami és gazdasági kérdésben a proletariátus osztályérdekeit fogja védeni és erélyesen ellenezni fog minden törekvés az osztályellentétek elhomályosítására és a munkások felhasználását a polgári pártok által, akikkel a párt csak akkor működhet együtt, amikor ez a pártprogram mellőzése nélkül lehetséges." (Vö.: Haufeld: "7. A Szociáldemokrata Munkáspárt állást foglal minden fontos politikai és gazdasági kérdésben, mindenkor képviseli a proletariátus osztályérdekét, és erélyesen szembeszáll az osztályellentétek minden elködösítésével és palástolásával, valamint a munkások kihasználásával az uralkodó pártok javára.")[19] De míg a haufeldi nyilatkozat "az ellenfelek magatartásához"[20] való

szükségszerű alkalmazkodást hangsúlyozza "különösképpen", addig a forssai szükségesnek tartja ezt úgy átfogalmazni, hogy a súlypont a pártprogram szem előtt tartására kerüljön a polgári pártokkal való együttműködésnél.

A koraboli finnországi viszonyok ismeretében különös jelentőséggel bír a fenti kitétel. A saját, nemzeti burzsoázia haladó, a cárizmussal szembenálló erői természetes szövetségesei voltak a munkásosztálynak az unifikációs politikát már durván, alkotmányt sértő módon erőltető pétervári kurzussal szemben. A finn munkásosztályt viszont még nem tette alkalmassá általános elméleti szintje, politikai műveltsége arra, hogy öntudatos módon felismerje azokat a burzsoá törekvéseket, amelyek nemzeti sérelemnek tüntetik fel a finn tőkét ért orosz támadásokat is, és nacionalizmusával az osztályellentétek eltussolására törekszik. (Ellentmondásos módon, részigazság is meghúzódik e mögött, noha a finn burzsoázia nem ezt érthette alatta: Egyetlen finn társadalmi rétegnek és osztálynak sem állhatot érdekében egy alacsonyabb szintet képviselő cári unifikációs alternatíva.)

Maguk a pártmunkások között sem volt magas a marxista teoria ismerete.[21] A nemzeti- és az osztályharc közötti konfliktus a század elején kezdte két táborrá osztani a finn munkásosztályt. A párt helsinki szervezetében Edvard Valpas körül tömörültek azok, akik Kautsky nézeteit vállották magukénak. Ezt a vonalat erősítették a pártba belépő értelmiségiek (pld. Kuusinen). A nacionalisták vezéralakja Yrjö

Makelin volt, Tampere és más vidéki városok szolgáltak bázisul.[22] A teoretikus revizionizmus csaknem teljesen ismeretlen volt finn munkáskörökben, Bernstein lényeges műveit 1910-ig nem fordították le finnre.[23] A vidéken szétszórtan levő kisebb-nagyobb üzemek munkásai egymástól szinte teljesen izolálva voltak a nagy távolságok és a szervezetlenség miatt. A nagyobb iparközpontokkal ellentétben itt még szinte paternalista viszonyok uralkodtak, a vidéki munkásságra nagy hatással volt még a burzsoázia. E befolyás csökkentését, a tömegbázis szélesítését szolgálták az agitációs "túrák", amelyek lényeges részét alkották a munkásmozgalomnak. Az agitátorok beszédeinek viszont erős evangelikus színezete volt, a szocializmust gyakran a "munka evangéliumának" is nevezték.[24]

Ha visszafogottabban is, de annál tudatosabban a cári kormány is megpróbálta megnyerni a finn munkások szimpátiáját és a haladó cárellenes burzsoázia ellen hangolni őket. (Ingyenkonyhák felállítása, demagógia stb.) Nem elhanyagolható az indirekt módszerek alkalmazása sem. Habár egyre nehezebbé vált új szervezetek alapítása, gyülések tartása, (a forssai kongresszus határozatait tilos volt publikálni[25]) Finnországban a cárizmus legális munkásmozgalmat tűrt meg.

Az adott történelmi körülmények között tehát szükséges volt a hanfeldi taktikai elem átfogalmazott adaptálása.

A forssai program elvi része tartalmazza a tőkés termelési viszonyok elemzését és csakúgy, mint bécsi "eredetije" nem hagy semmi kétséget afelől, hogy milyen alapokon képzeli

el a tulajdonviszonyok átalakítását, az államhatalom meghódítását. A program megvalósítása érdekében a Finn Szociáldemokrata Párt is használja a "minden célszerű" és a "nép természetes jogérzékének megfelelő eszköz" formulát. Véleményünk szerint a megfogalmazás nyitva hagyja az utat a forradalmi megoldás felé is, és egyoldalú dolog lenne az elméleti reformizmus kézzelfogható megnyilvánulásának tekinteni. Annak, hogy a tág értelmezhetőség a későbbiekben a gyakorlati reformizmust erősítette, sokkal mélyebb okai vannak, mintsem abba a vulgáris hibába essünk, hogy "ab ovo" opportunista elhajlásról beszáljünk.

A párt legközelebbi követeléseinél szintén nagy tartalmi átfedés fedezhető fel a bécsi programmal. Új vonás a turkui pártprogramhoz képest, hogy itt már programpontként szerepel a vallás magánügyé nyilvánítása, az egyház és az állam különválasztása.(5 p.)

- A progresszív adóztatásnál már kifejezetten és félreérthetetlenül a profitot, a bankkamatot és az örökséget kívánják megadóztatni, mint nem "saját keresetből vagy munkából eredő jövedelmet".(6 p.)

- A program nem vesz tudomást az 1901-es védevőtörvényről, és továbbra is a hadikiadások csökkentését és a béke eszméjének terjesztését jelöli meg feladatúl. Sajátos strucc-pacifizmus. (9 p.)

- Továbbra is a követelések között szerepel az alkoholtilalmi törvény. (11 p.)

- Az ártatlanul vádoltaknak, letartóztatottaknak és elítélteknek való kártérítés követelése (7 p.), igaz, az osztrák programból lett átvéve, de különös aktualitást nyert az áprilisi "diktatúra dokrétum" miatt.

A munkásvédelmi törvényhozást "erélyesen fejleszteni kell". Az osztrák párt követeléseit lényegében megismételve, néhány új mozzanatot mutat a második rész.

- Kiterjeszti a női munka fokozottabb védelmét a terhosság idejére és a szülést követő 6 hétre.(6 p.)
- Széleskörű népbiztosítást követel, amely többek között még a munkanélküliségre is kiterjed, és melynek költségeit az adókból származó bevételek fedeznék.(9 p.)
- A biztosítási törvények olyan megszövegezése, hogy ne adjon módot a többféle értelmezésre.(10 p.)

Az átmenet községi-önkormányzati modellje

A falusi és városi községek önkormányzatának rendkívül változatos formái alakultak ki a középkori Finnországban. A különféle jogcímeken összehívott közösségi gyülések hatásköreiben sok volt az átfedés, és a téma irodalmát[26] tanulmányozva az a véleményünk, hogy a közösség tagjai nem is tettek különbséget ezek között a formák közt, számukra a közösség összejövetelei léteztek, amelyeken az őket közvetlenül érintő, helyi ügyekben döntöttek. Minden esetben erősen hatottak az ősi pogány községek hagyományai.

Az egyházi községek a 14. században alakultak ki és a

maguk közül választott paraszti megbízott volt a községi bíró. Az "adóközségek" egyetlen funkciója az adó beszedése volt. Ezt nem a királyi adószedők gyűjtötték be, hanem a közösség egyik tagjának volt a tiszte. Kb. 1400-tól alakultak ki a közigazgatási községek, melyek területe nem esett egybe az egyházközségével. Élén a parasztok által választott 'szolgabírók' álltak, akik fokozatosan a korona szolgáivá váltak, adómentességet élveztek és fizetést kaptak.

A községi gyűlés a föld adásvételével, cseréjével, ajándékozásával foglalkozott. Az ősi paraszti önkormányzat folytatása volt. A vitás és peres ügyekben, a helyi kormányzati dolgokban a korona törvénygyűlésen döntöttek a parasztok által megválasztott esküdtek.

A gyenge királyi hatalom idején a községi önkormányzatok szerepe jelentős volt. Ez a szerep erős központi hatalom idején gyengült, habár a törvénygyűlések még ekkor is jelentős paraszti önkormányzati formák.

1789 után formailag és tényleges is egyenrangúvá vált a paraszti rend az országgyűlésen. (Ezt megelőzően a parasztság kötelességei két fő dologra korlátozódtak: az adófizetésre és a katonaállításra. A rendi országgyűlésekben csak e két téma vitáján vehettek részt.) A helyi önkormányzatok szerepe is újból megnő, de még jobban elmosódnak a határok a kommunális és egyházközségi funkciók között.

A községgyűlések régi joga és hatásköre megmaradt az orosz uralom alatt is, sőt - bővült. 1809-től gyakorlatilag minden

minden helyi kormányzati kérdésben döntöttek, bár sok esetben ez a felsőbb utasítások végrehajtását is jelentette. Szegénygondozás címén a jövedelemmel rendelkezőktől adót szedtek, amelyet egy 1852-es rendelet már pontosan körül ír és "kommunális adó"-nak nevez.

1865-ben a cár jóváhagyta a kommunális és egyházközségi hatáskörök szétválasztását előíró törvényt. Habár három éves volt a végrehajtási határidő, még a 90-es években is voltak olyan falvak, ahol ezt nem hajtották végre. (A városokban már régóta az egyháztól független volt a közigazgatás.) A szétválasztás azért haladt olyan lassan, mert a parasztok vagy nem értették vagy nem érezték annak szükségességét és a község belügyeibe való beavatkozást látták benne.

A párt kommunális programjára megkülönböztetett figyelmet kell fordítani. Minden kétséget kizáróan stratégiai eleme a dokumentumnak. A községi önigazgatásnak olyan nagy szerepet szántak, hogy külön fejezet foglalkozik vele.

Véleményünk szerint a községi önkormányzati szervekben történő politikai és gazdasági hatalomátvételét tekintették a polgári demokratikus keretekből a szocializmusba való átmenet konkrét formájának.

A mezőgazdasági program szoros tartalmi-logikai egységet mutat a kommunális programmal, habár formailag elkülönítve tárgyalják. A két fejezetben jól elkülöníthetők a problémakörök:

a) szociális-gondozkodó
b) Az átmenet modellje

Az első problémakörbe a községi követelések utólsó tíz pontja (5-15) tartozik. Ismételten megfogalmaznak olyan követeléseket, amelyeket a program előző részei már tartalmaznak. Ilyenek pld. a 8 órás munkanap, a szesztilalom és a szakfelügyelet stb. Igaz, minden esetben hangsúlyozza a községi szintet. (A szesztilalom esetében az állami szintű törvényt megelőzve!) A szociális gondoskodás meglepően magas szintjét kitűző követeléseket akár a jóléti állam előhírnökének is tekinthetjük: a munkanélküliség önkormányzati szinten való felszámolása közmunkák teremtésével, munkaközvetítő iroda felállításával, munkanélküli pénztárak felállításával. A munkásság számára felállítandó díjmentes üdülőtelepek, a gyermek és öreggondozás, a lakáshiány megszüntetése már nagyon előremutató követelések, de megférnek még egy fejlett polgári demokratikus állam keretein belül.

A mezőgazdaság aktuális problémával keveset foglalkozik a program, minden bizonnyal alárendelt kérdésnek tekintették, amely majd automatikusan megoldódik a társadalmi és gazdasági változások eredményeként. (A bérelt föld terményivel való rendelkezés, térítés a bérelt föld értéknövekedéséért (7 p.), szabad halászati és vadászati jog (8 p.), a cselédtörvény megszüntetése (11 p.)) Meg kell jegyezni viszont, hogy a halászati és vadászati jog függetlenné tétele a földtulajdontól már a magántulajdont messzemenően sertő és korlátozó követelés. A "tulajdonképpeni parasztság" mezőgazdasági kultúrájának emelését állami és községi feladatnak tekinti (9 p.) és fon-

tosnak tartja a földnélküli népesség intellektuális nevelését és műveltté válását (10 p.).

A parlamentáris, polgári demokratikus társadalom és községi-önkormányzati átmenet modellje között nem tételezünk fel éles választóvonalat. A sorrendiség nyilvánvaló viszont, hisz' az átmenet alapjául csak a polgári demokratikus intézményrendszer szolgálhat. Addig míg a program fő követeléseinek teljesülése (választójog, egyesülési szabadság stb.) csak országos szinten, egységesen képzelhető el, a kommunális program már nem tételez fel egyidejűséget a községi önkormányzatoknál a programpontok végrehajtásában.

A községi választásokkal kapcsolatban szükségesnek tartják hangsúlyozni, hogy azt "semmi esetre sem szabad szűkebbre szabni", mint az állami választójogot. A kommunális képviseleti szervekben a munkásoknak számukkal arányos mandátumot követel (1 p.). Tehát nem bízza a választások esetleges kimenetelére a munkásképviseletet. A 2. pontban, főleg a városi községek részére "minél több föld" vásárlását írja elő. Az indoklás itt annyira semmitmondó ("helyhiány", "egyébb visszásságok", "egyébb követelés"), hogy az agrár rész nélkül teljesen fajsúlytalan lenne. Az agrárprogramban találjuk meg e pont feloldását. Ezek a pontok megerősítik azon feltételésünket, hogy itt a községek életterének megteremtése érdekében egy területi "expanzió"-ról van szó. Egy jól átgondolt önvédelmi prevenció ez, amelyet főleg (a mezőgazdaságnak teljesen kiszolgáltatott) városi községeknek kell megtenniök. Az első pont

megtiltja az állami és városi földek reprivatizálását. Ezeket művelés alá kell venni, "de nem egyéni kisajátítás által" (2 p.). A harmadik pont az elárverezett birtokok, bányák stb. állami tulajdonba vételét írja elő. Az ezt követő pont (4 p.) olyan kisajátítási jogot követel a községnek, hogy azok megváltás útján magángazdaságokat vagy azok részeit szerezhessék meg. Ennél radikálisabb a kommunális program 3. pontja:

> "A községnek birtokába kell vennie azon, az általános jólét szempontjából fontos üzleti területeket, amelyeket eredményesen tud kezelni, vagy <u>amelynek magántulajdona a község lakosainak nagymértékű függőviszonyát eredményezi</u>."(kiemelés G.J.)

<u>Nem más ez, mint a községi-közösségi tulajdon nagymértékű kiterjesztése a magántulajdon rovására és annak visszaszorítására</u>. Ezt már egy magántulajdon alapjain álló polgári demokratikus berendezkedés nem tudja jogi garanciákkal megtámogatni, a magántulajdonon keresztül ugyanis annak alapjait támadja. A kapitalizmus döntő "üzleti területei" mind függőségi viszonyba hozzák a "község lakosságát". Félreérthetetlen, hogy itt a gyárakról, a bankokról lehet csak szó. A birtokbavétellel párhuzamosan nem igér kártalanítást, a mezőgazdasággal ellentétben. <u>Ilyen radikális, nem fájdalommentes beavatkozást a tulajdonviszonyokba csak ezt a politikai irányvonalat magának valló és támogató állami berendezkedéssel lehet megvalósítani</u>.

A magánvállalkozást csak a munkásság lakáshiányának megszüntetése érdekében akarják ideiglenesen ("elegendő korszerű

lakást") segíteni, de "bizonyos korlátozások keretein belül".

Az állami tulajdonban levő és a "jövőben kisajátítandó" földeket szövetkezetekkel ill. földnélküliekkel kívánják művelés alá venni (5 p.). Állami segélyezést csak a kistermelés és "mindennemű szövetkezeti jellegű csoportosulás" támogatására követelnek.

A programnak a községi önkormányzatra vonatkozó passzusai már nem a kapitalizmust akarják megreformálni, de az átmenet hosszan tartó, békés evolúcióval történne. A helyi sajátosságoknak megfelelő "finn utat" a szocializmushoz a községi önkormányzatokon keresztül vélte felfedezni. A finn munkásosztály számára ez lehetett az átmenet legérthetőbb formája, ez felelhetett meg "természetes jogérzetének".

Utaltunk már a fentiekben arra, hogy a szocialista eszmék svéd közvetítéssel jutottak el Finnországba és főleg Kautsky néhány műve volt finnül ismert. "Az erfurti program elvi részének magyarázata" c. művét (1892) Horst Bartel szerint az elsők között fordították le finnre:"Az első az orosz fordítás volt (1894), ezt követte a bolgár, az angol, a finn..."[27] Nem ismerték Marx, Engels és Lenin munkáit, ezek ugyanis finn nyelven nem voltak hozzáférhetők. E tények ismeretében a program hiányosságait, hibáit nem tekinthetjük a revizionista vagy opportunista eszmék "diadalának".

A programban az elvi bevezető sorrendisége végig megmarad: A munkásosztály felszabadítása, a termelő eszközök társadalmi tulajdonba vétele a cél, melyhez az államhatalom meg-

hóditása az eszköz, de ennek a fejlődésnek "csak osztályöntudatra ébredt és osztályharcra szerveződött proletariátus" lehet a hordozója. Ez utóbbi (ti. az "osztályharcra szerveződött proletariátus") és a "szükséges szellemi és anyagi feltételek az új kollektív termelési módokhoz" hiányoztak Finnországban, ahol polgári demokratikus átalakulás volt napirenden. Nem található említés arról, hogy a társadalmi változások az Orosz Birodalom keretein belül vagy kívül történnének.

Az osztályszövetség és a szövetséges rétegek megnevezése explicit módon nem található meg. Ellenben ha megnézzük, hogy az átmenet programjának kik a kedvezményezettjei, akkor egy széleskörű konszenzus körvonalai bontakoznak ki. A munkásosztály mellett megtalálhatók a parasztság különböző rétegei (torpparik, bérlők, földnélküliek, cselédek és azon szövetkezetek tagjai, akik "maguk művelik a földet"), továbbá a kisiparosok és kiskereskedők, valamint az értelmiség. Az utóbbi három réteg a következő okok miatt tartozott az átmenet társadalmi bázisához:

- a programot megalkotó kongresszus küldötteinek többségét alkották
- érdekükben állt a nagytőke korlátozása
- a községi önigazgatáson belül kínált perspektíva megfelelt kispolgári radikalizmusuknak

A munkásosztály vezető szerepe ezért nem merül fel. Egy osztály, amely még gyenge, ezt nem vállalhatja magára. Kispolgári többségű kongresszus nem fog proletárdiktatúrát követelni.

A szóösszetétel második tagját elutasítja, az elsőt megkérdőjelezi. A program készítői ott követik el a legnagyobb hibát, amikor a tőke kisajátításánál nem számolnak a burzsoázia ellenállásával. Az átmenet községi-önkormányzati modelljének ez a leggyengébb pontja. Szinte a naivitásig rendíthetetlen a bizalom a parlamentáris demokráciában, melyben - a dolgok logikája szerint - a munkásosztály előbb vagy utóbb hozzákezd a burzsoázia kiszorításához a hatalomból. A naivitást megkoronázza, hogy a közösségi tulajdonba vételt nem országos szinten egyszerre, egyidőben képzeli el. A burzsoázia azonnal a cárizmusnál keresett volna segítséget, még akkor is, ha Finnország nem része a Birodalomnak.

Az államgépezetet változtatás nélkül át akarja venni, a különbség "csak" a súlyponteltolódás: a lényeges dolgok kommunális szinten dőlnek el, az állam a legfőbb törvényesség biztosítéka, amolyan koordináló szerepkört látna el.

Az sem derül ki, hogy hová vezet ez az átmenet. Az 1903-as év fontos eseménye, az OSZDMP II. kongresszusa, a csaknem párhuzamos történés miatt nem tudott hatást gyakorolni a forssai programírókra.

*

Forssában a küldöttek elhatározták, hogy a párt felveszi a "Finn Szociáldemokrata Párt" nevet és a II. Internacionálé részének tekinti magát. (Már 1902-ben belépett a párt, de ez

csak formalitás maradt.[28])

Az általános sztrájkot a kongresszus mint taktikai fegyvert nem adaptálta és arra csak mint végső eszközre tekintett.

A párt a szakszervezeti- és politikai munkásszervezetek központi szerve volt egyidejűleg. A kongresszuson felmerült ugyan a "Finnországi Szakszervezeti Központ" megalakításának kérdése, de erre csak 1907. április 15-17-én került sor Tamperében.[29]

V

FINNORSZÁG ÉS AZ 1905-1907-ES OROSZORSZÁGI FORRADALOM

Az Aktív Ellenállás Pártja

1904. február 9-én kitört orosz-japán háború olyan eseményeket gyorsított fel, amelyek a finnországi történéseket is nagymértékben befolyásolták.

A passzív ellenállás polgári taktikája semmilyen eredményt nem tudott felmutatni, hatásfoka rendkívül alacsony volt. A passzív ellenállás titkos szervezetén, a "Kagal"-on belül Konni Zilliacus vezetésével (ő szerkesztette a passzivisták Stockholmban nyomtatott lapját /1900-1905/ a "Fria Ord"-ot /"Szabad szó"/) egy fiatal értelmiségiekből álló csoport elhatározta, hogy aktív és illegális harcot kezd a diktatúra kiteljesítése ellen. A szervezet gyorsan kiépült, tevékenységük fő formája eleinte a nemzeti-demokratikus irodalom kiadása és terjesztése volt. Az illegális autonomista kiadványokat külföldről csempészték be. Ilyen közlönye volt a Kagalnak az "Állampolgári katekizmus" c. hírlap, amely nem csak az ófinneket, de a passzív ellenállás híveit is ostorozta. 1903 őszén a passivisták és az aktivisták Svédországban közös kongresszust tartottak, amely a "stockholmi országgyűlés"

néven vonult be a finn történelembe. (1901 óta a cár nem engedett összehívni újabb parlamentet.)[1]

1904. június 16-án - az aktivista szervezettől függetlenül cselekedve - Eugen Schaumann a szenátus lépcsőjén lelőtte Bobrikov főkormányzót, majd magával is végzett. A fiatal Schaumann a finn közvélemény szemében nemzeti vértanúvá vált. Dolmányos István azonban helyesen hívja fel a figyelmet arra, hogy: "Azok a történészek, akik a finnországi fejleményeket nem kapcsolják eléggé össze a cári birodalom eseményeivel, mindazt a változást, ami 1904 nyarán kezdődött az uralkodó finnországi politikájában, hibásan Schaumann merényletéből és Bobrikov halálából vezetik le."[2]

A cár főkormányzónak a volt harkovi kormányzót, a hírhedt Obolenszkijt nevezte ki. (A herceg a legnagyobb kegyetlenséggel verte le 1902-ben a harkovi kormányzóság parasztmozgalmát. Vitte szerint "Dicsekvő Ványa" kinevezése nagy meglepetést keltett.)[3]

Az aktivisták és a radikalizálódó tömegek tüntettek japánbarátságukkal, s még az alkotmányos blokk hívei is a cárizmus vereségét óhajtották. A háború kitörésekor Zilliacus érintkezésbe lépett Japán európai diplomáciai képviselőivel. Japánban támogatásra talált Zilliacus terve: az oroszországi ellenzék anyagi támogatása.[4] Konni Zilliacus 1904 szeptember 30 és október 5 között egy konferenciát szervezett Párizsban.[5] A finn aktivisták mellett megjelentek az orosz (és oroszországi) önkényuralom-ellenes pártok. (Pld. SzR-ek, orosz li-

berálisok és néhány nemzetiségi párt) Fő követeléseik az önkényuralom felváltása demokratikus rendszerrel és a nemzeti önrendelkezési jog voltak. Az értekezlet gyakorlatilag a finn aktivisták és az oroszországi eszerek közötti alkalmi szövetséget pecsételte meg, akikkel végig a legszorosabb kapcsolatban maradtak.[6]

1904 decemberében Zilliacus elérkezettnek tartotta az időt az "Aktív Ellenállás Finnországi Pártja" formális megalakítására.[7] Megjelent deklarációjukban a fő célt a köztársaság kikiáltásában és az Oroszországtól való elszakadásban látták. Az eszközökben az egyéni terror[8] mellett a cárellenes erők (főleg az eszerek) támogatása szerepelt, kapcsolatban álltak az OszDMP-vel is.[9] (Zilliacus energikusan propagálta az oroszországi forradalmi mozgalom támogatását.) Programjukban szerepelt fegyverek szétosztása a lakosság között és a fegyverszállítás is. Ezt fedezte volna titkos sportszövetségük, a "Voima" ("Erő").[10] (1906-ban a cári kormány követelésére a szenátus feloszlatta.)

A 20. század elején Finnország valóságos "híd" szerepét játszotta Európa és Oroszország között. Nagy szerepe volt az illegális irodalom (pld. az "Iszkra"), az emigránsok és a fegyverek továbbításában.[11]

Egy 1905-ös rendőrségi feljegyzés[12] szerint február és június között a Pétervárra irányuló fegyverszállítások megsokszorozódtak.[13] A bolsevikok és az aktivisták ilyen irányú kapcsolatairól a marxista irodalomban is találunk említést.[14]

Azonban sem ott, sem az objektív polgári szerzőknél[15] nem marad kétség afelől, hogy a kapcsolatoknak milyen motívumai voltak.

1904. szeptembe 25-28-án Helsinkiben a FSzDP rendkívüli kongresszust tartott.[16] A helsinki pártszervezet követelésére ültek össze, hogy egységes taktikát dolgozzanak ki a küszöbön álló parlamenti választásokra. Elutasították azt a javaslatot, hogy induljanak együtt a konszitucionalistákkal. Mivel nem volt olyan párt, amellyel egyeztethették volna a programjukat, bojkottálták a választásokat. (Sok helyen, mint pld. Turkuban és Tamperében egyes alapszervezetek mégis indultak az alkotmányosokkal, így történhetett, hogy 3 munkásképviselő bejutott a december 6-ára összehívott országgyűlésbe.)

A hosszú szünet után összeült parlamentből az ófinnek szinte teljesen kiszorultak, az alkotmányos blokk pártjai többséget szereztek a választásokon. A mérsékeltek december 31-én ünnepélyes kérelemmel (ún. "Nagy Petícióval"), fordultak a cárhoz, amelyet II. Miklós hónapokon keresztül válaszra sem méltatott. 1905 márciusában csak azután válaszolt a Nagyhercegség parjamentjének diktatúraellenes kérvényére, miután sarokba szorította az orosz forradalom. A cári felelet továbbra sem volt kielégítő. A főkormányzó jogköre alig változott, és a régi szenátus is a helyén maradt. Az uralkodói leirat arra korlátozódott, hogy visszaállította a bírák elmozdíthatatlanságát és ideiglenes érvénnyel felfüggesztette az 1901 évi oly nagy vihart támasztott honvédelmi törvényt.[17]

A függőben maradt kérdések rendezése céljából Mechelinnel az élén küldöttséget menesztettek a cári kormányzathoz, és szavukat adták, hogy Finnország megnyugszik, a jövőben korrektül viseli magát, ha az orosz kormány visszatér a régebbi politikájára. Vitte a finn küldöttség fogadása után kifejtette az uralkodónak, hogy "a legnagyobb mértékű veszélyt jelentené, ha Pétervár közvetlen közelében második Lengyelország jönne létre".[18]

A "Nagy sztrájk"

Oroszországhoz hasonlóan, Finnországban is elsősorban az ipari munkásság, a szociáldemokrata párt vált az események alakítójává. A FSzDP fő jelszava az általános választójog kiharcolása volt. Ugyanakkor a finnországi szociáldemokrácia radikálisabb volt, mint a legtöbb nyugat-európai szocialista párt, és nem maradhatott közömbös a finn nemzeti szabadságtörekvések és az alkotmányosság visszaállítása iránt.

Fokozódott a finn munkásosztály politikai aktivitása. Az 1903-as nyári tüntetések az erős rendőri nyomás miatt még nem irányultak nyíltan a cárizmus politikája ellen, de 1904-ben már nyílt politikai karaktert öltöttek. A június 5-i helsinki tüntetésen elfogadott proklamáció fellép a törvénytelenségek ellen, szabad sajtót, gyülekezési- és szólásszabadságot követelt.[19] 1905 januárjában 10 ezer fő tüntetett az általános választójogért és a demokratikus alkotmányért Helsinkiben. Tovább folytak a tüntetések februárban és márciusban. Április 1-én zajlott le Finnország történetének első

országos tüntetése, miután a szejm nem fogadta el a választójog-törvényt.[20]

Finnország szempontjából nagy hordereje volt az oroszországi októberi politikai sztrájknak. Október 29-én a mozgalom átterjedt a Szentpétervár-Viborg vasútvonal munkásságára.[21] Október 30-án az egész finnországi vasutasság csatlakozott a "Nagy Sztrájk"-hoz ("Suurlakko"). Ezen a napon a helsinki pályaudvar ("Vasúttér") előtti téren a szociáldemokraták javaslatára a tömeg kikiáltotta az általános sztrájkot. A nagygyűlésen elfogadott határozat kimondja: "Szívből jövő együttérzésünket fejezzük ki az orosz nép jelenlegi küzdelme iránt, melyet szabadsága és az általános emberi jogok védelmében folytat."[22]

A vasúti közlekedés leállítása után minden gyárban és üzemben beszüntették a munkát, bezártak a boltok, kivéve az élelmiszerrel kereskedőket. A helsinki munkásgyűlésen Központi Sztrájkbizottságot választottak.[23]

A "Munkásház"-ban tartott gyűlésen az elkövetkező napok teendőit vitatták meg. Megjelentek az orosz katonák küldöttei is, és kijelentették, hogy ha a munkások ellen vezénylik őket, parancs esetén sem fognak lőni.[24]

Október 30-án az oroszországi tömegharc nyomására a cár kiáltványban tett ígéretet az alkotmányos kormányzatra és a polgári szabadságjogokra.

Finnországban az események nemzeti színezetet kaptak. A sztrájkot több helyütt támogatták az aktivisták, az ifjú-

finnek és más polgári csoportok, sőt az utóbbiak kizárólag nemzeti sztrájkként kezelték. A tőkések több helyen - szokatlan módon - munkabért is fizettek a le nem dolgozott időért.[25] A burzsoázia elégedetten figyelte az eseményeket, hiszen azok nem ő ellene irányultak.

Október 31-én mintegy 20 ezer fős tömeg gyűlt össze a helsinki Vasúttéren. Követelték az ófinnekből álló szenátus azonnali eltávolítását és Obolenszkij kormányzó lemondását. A nap folyamán világossá vált, hogy a cári manifesztumot nem fogják automatikusan alkalmazni a Nagyhercegségben. A munkások lefegyverezték a rendőrséget és a csendőrséget és megalakították a "Vörös Őrség"-et a nagyobb városokban.[26] (A főparancsnok J.Koch volt.) Megalakulásának második napján már 5000 főt számlált, és csúcspontján létszáma elérte a 25 000-et.[27] (Később a kispolgári és burzsoá elemek kilépnek belőle és megalakítják a "Fehér Gárdát".)

November 1-én csaknem mindenütt városi gyűléseket tartottak. A legjelentősebb volt a tamperei munkások és polgárok megmozdulása. Itt a szociáldemokrata Y.Makelin által megszerkesztett un. "Vörös Kiáltványt" még az ifjú-finnek is elfogadták. A manifesztumot támogatták a fővárosi sztrájkolók is. A hat pontból álló dokumentum követelései a következők voltak: 1. A Bobrikov-rendszer maradványainak eltörlése, 2. Ideiglenes kormány Helsinkiben, 3. A nemzetgyűlés összehívása, 4. A rendi parlament feloszlatása, 5. Önkormányzat és saját törvényhozás (ugyanakkor kimondja, hogy Finnország "nem

kíván elszakadni az orosz birodalomtól, ha biztosítékot kap arra, hogy Oroszország legjobbjai veszik kezükbe az ország vezetését, és ha az események nem teszik elkerülhetetlenné az elszakadást."), 6. szólás-, sajtó-, gyülekezési- és egyesülési szabadság.[28] A finn munkásosztály tehát teljes belső önállóságot követelt, szemben a burzsoázia Alkotmányos pártjával, amely csak a "törvényesség visszaállítását" követelte.

A helsinki lakosság - nem várva be a hatóságok engedélyét - hozzá is kezdett a kiáltványban javasolt ideiglenes kormány megalakításához. A kialakulóban levő kormányszerv szociáldemokrata jellegű volt, bár abban helyet hagytak más ellenzéki pártoknak is.[29] A balratolódás rémületbe ejtette a burzsoáziát, habár a 24 tagú kormány megválasztása semmilyen gyakorlati eredményt nem hozott, nem volt több egy demonstrációnál.[30]

November 4-én a cár "kegyelmes Kiáltványban" sietve jóváhagyta a finn alkotmányosokkal egyeztetett kibontakozási tervezetet.[31] Egyetértünk Dolmányos Istvánnal, hogy a cárizmus minden bizonnyal ekkor szenvedte el legnagyobb tekintélyvesztességét. Amíg ugyanis az októberi manifesztum újat ígért Oroszország népeinek, addig a novemberi manifesztum Finnországnak visszaadni kényszerült. Visszavonta a Bobrikov-idők "diktatúra dekrétumát", felfüggesztette az 1899 évi "februári manifesztum" érvényét, azzal a kikötéssel, hogy a birodalmi törvényhozás még visszatér az érintett kérdések megtárgyalására. Elvileg engedélyezte az általános és egyenlő választójogot és az alkotmány módosítását. Ígéretet tett a polgári szabadságjogok

visszaállítására és december 22-re összehívta a szejm rendkívüli ülését.

A manifesztum kihirdetése után (nov. 06.) kiéleződött az ellentét a szociáldemokraták és a polgári irányzatok között. A konszitúcionalisták úgy ítélték meg, hogy elérték a céljukat. A polgári elemek tömegesen hagyták el a Vörös Őrséget (főleg az egyetemisták), és megalakult a Fehér Gárda. A burzsoáziának most már nem volt szimpatikus az ideiglenes kormány gondolata. Obolenszkij a város bombázásával fenyegetőzött.[32] Az így kialakult helyzetben, november 6-án a helsinki proletariátus nagygyűlése elhatározta a munka felvételét. (Igerström:"Megértve a helyzet veszélyességét, a munkások a vérontás elkerülését óhajtották és visszavonultak. A sztrájk véget ért.")[33] A polgári sajtó hangja is egyre fenyegetőbbé vált:"Nem fogjuk belekeverni a mi dolgunkat Oroszország dolgába. A körülmények, amelyek között a célt Oroszországban elérték, - számunkra nem felelnek meg."[34]

Az új összetételű szenátus december 1-én lépett hivatalba. (Tagjai között volt az FSzDP egykori titkára, Kari, akit ezért a kongresszus 1906-ban kizárt a pártból.)[35]

A szociáldemokrata párt a sztrájk felfüggesztésével párhuzamosan szívós választójogi küzdelemre szólította fel tagságát. Decemberben a párt rendkívüli kongresszust hívott össze Tamperébe.[36] A kongresszuson megvitatták a sztrájk tapasztalatait, a választásokhoz való viszonyt és új vezetést választottak. A vitákban már jól elkülönithetők a balszárny és a

jobbszárny képviselői. A forradalmi módszerek alkalmazását követelve a baloldal még a fegyveres felkelés lehetőségét is felvetette, hivatkozva az oroszországi példára. Határoztak az állandó kapcsolat felvételéről az OSzDMP-vel. Az összehívandó szejmhez való viszony kérdésében a radikálisok javaslatát fogadták el 191:96 arányban, ami a választások bojkottját jelentette, valamint azt, ha "elkerülhetetlen" ok lesz rá, általános sztrájkot hirdetnek. Új pártvezetőség alakult Yrjö Sirola vezetésével. A párt központját Turkuból Helsinkibe tették át.

Kérdéses, hogy a bojkott helyes volt-e, kétségtelen azonban, hogy a szociáldemokraták által 1905 végén és 1906 első felében szervezett hatalmas választójogi tüntetések sakkban tartották a rendi gyülést. Jórészt ezeken múlt, hogy az új választási rendszer kidolgozásakor nagyjában-egészében eleget tettek az 1905 évi politikai sztrájk radikális követelményeinek. 1906 nyarán a rendi gyülés kamarái Európa legdemokratikusabb választási eljárását szavazták meg. A törvény értelmében a Nagyhercegség minden 24 éven felüli lakosa egyenlő módon és titkosan választhatta meg az egykamarás nemzetgyülést.[37] A cár július 20-án szentesítette a reformokat és a november 6-án közzétett új alaptörvények már tartalmazták a választójogi rendeletet.[38]

A FSzDP parlamenti párttá válása

1907 márciusáig Finnországban addig soha nem tapasztalt

választási vetélkedés bontakozott ki, melynek legaktívabb résztvevője a FSzDP volt. A kampány jegyében ült össze Ouluban, 1906 augusztusában a párt V. (rendkívüli) kongresszusa.[39]

380 delegátus által 240 szociáldemokrata szervezet volt képviselve. A párttagság létszámát ekkor kb. 80-85 ezerre tehetjük. (1900-ban 9 ezer, 1905-ben kb. 50 000 volt!)

A kongresszus fő feladatainak tekintette egy választási program elkészítését, az agitációs munka megszervezését, a párt taktikai irányvonalának meghatározását valamint új szervezeti szabályzat elfogadását.

A választási program korlátozások nélküli választójogot követelt. A finn szejm törvényhozó jogát is szélesíteni akarta valamint a szenátus feletti ellenőrzés jogát is visszakövetelte a cártól. A taktika fölötti vitában világosan elvált egymástól két irányvonal a kongresszuson. A küldöttek többsége Siroláékat támogatta, akik elvetették a burzsoáziával való együttműködést és a forssai program értelmezése körüli vitában a "minden célszerű és a nép természetes jogérzetének megfelelő eszköz" alatt a forradalmi fegyveres harcot is értették, nem szűkítve le azt a parlamentarizmusra. Ez a szárny az önkényuralmat tekintette a fejlődés fő akadályának és az orosz munkásosztályban a FSzDP természetes szövetségesét látta. Az un. "siltasaariak"-ból került ki az új pártvezetés többsége, háttérbe szorítva a "miniszter szocialistákat", akik közül többet ki is zárták a pártból.

A választók 1907. március 15-16-án járultak az urnákhoz.

A 200 képviselői mandátumból nyolcvanat a szociáldemokraták szereztek meg.[40] (Ófinnek: 59, Ifjú-finnek: 25, Svédpárt: 24, Parasztszövetség: 10, Keresztény Munkásszövetség: 2) A szavazók száma korábbi 125 ezerről csaknem 1 300 000-re emelkedett. A 80 szociáldemokrata mandátum tehát több mint 300 ezer szavazatot jelent.[41]

A FSzDP a legnagyobb parlamenti párttá vált és ebben nagy része van a kisbérlő parasztok szavazatainak, akiket sikerült maguk mellé állítani az 1906 áprilisi "torppari" küldöttgyűlésen Tamporében.[42]

A szociáldemokrata párt győzelmét azonban két tényező nem engedi túlértékelni:

a) Oroszországban 1907 őszére már fölülkerekedett az ellenforradalom. Az orosz jobboldal mértéktelenül felnagyította Finnország forradalmasító hatását: Az SzDP "kormányképtelennek" számított a cárizmusnál. A sztolipini reakció a későbbiekben az "elnyomás második periódusá"-hoz vezetett a Nagyhercegségben.

b) A jobboldal - ha megosztottan is - számszerű többségben volt a parlamentben, amely alkalmi szövetséggé állt össze egy-egy szociáldemokrata törvényjavaslat leszavazása idejére. Ha sem ez, sem az alkotmányjogi csűrés-csavarás nem volt elegendő, még mindig ott volt az, akinek a birtokában volt a legfőbb végrehajtó hatalom: a cárizmus. A kör bezárult, és visszajutottunk az "első tényezőhöz"...

VI

A FINN POLGÁRI DEMOKRATIKUS FORRADALOM ÉRTÉKELÉSE

Lenin az oroszországi és finnországi forradalom kapcsolatáról

"A nagy csata, amelyet a proletariátus a cárizmussal vívott, végetért... Az ellenség leginkább az egyik szárnyán vonult vissza (Finnország), a másikon viszont szilárdan megvetette a lábát (lengyelországi hadihelyzet). Középütt az ellenség igen keveset hátrált..." - írja Lenin 1905 novemberében a "Két ütközet között" c. cikkében.[1]

A "visszavonulás" olyan helyzetet eredményezett Finnországban, hogy - mint azt az előző fejezetben láttuk - a szociáldemokraták nem csak bekerültek a parlamentbe, de egyből annak legerősebb pártjává is váltak.

Finnország különleges státusza sok mindennek volt okozója és korlátja is egyben. A polgári demokratikus szabadságjogok kiszélesítése nem történhetett volna meg az oroszországi 1905-1907-es események nélkül, és ugyanitt gyökereznek azok az okok is, amelyek miatt a finn polgári demokratikus forradalom végig megőrizte békés jellegét és nem került sor fegyveres felkelésre. Az (1917-es) forradalom előtti Szent-Pétervár - írja a költő Mandelstam - "...Finnországon keresztül lélegzett ... az ember odautazott kigondolni azt, amit Petrográdon nem gondol-

hatott ki."[2] Finnország lehetőségeinek határa viszont végig Oroszország mindenkori belpolitikai helyzetének függvénye volt. Az önálló, szuverén országgá válás előfeltételeit a NOszF teremtette meg: 1917. december 6-án Finnország elnyerte függetlenségét. (A Népbiztosok Tanácsa határozatát Finnország függetlenségének elismeréséről december 31-ével keltezték.)[3]

A Birodalmon belüli különállóság a finn burzsoáziának gazdasági előnyökkel járt. A cárizmushoz megannyi érdek kötötte őket, amely érdekek válságos helyzetben dominánsakká váltak. Erre világít rá Lenin "Tézisek a nemzeti kérdésről" c. téziseiben:

"Oroszországban van két nemzet, amelyek számos történelmi feltétel és életkörülmény folytán a legműveltebbek, a leginkább különállók, amelyek a legkönnyebben és a "legtermészetesebb" módon megvalósíthatnák különválási jogukat. Ez Finnország és Lengyelország. Az 1905-ös forradalom tapasztalatai azt mutatták, hogy még ennek a két nemzetnek az uralkodó osztályai is - a földesurak és a burzsoázia - lemondanak a forradalmi szabadságharcról és közeledni próbálnak Oroszország uralkodó osztályaihoz és a cári monarchiához, mert félnek Finnország és Lengyelország forradalmi proletariátusától."[4]

Egy 1910-ben írt cikkének (Hadjárat Finnország ellen) gondolatai ide illenek:"Finnország csak akkor lélegzett fel szabadon, amikor az oroszországi munkásosztály óriási tömege felkelt és megroszkottette az orosz önkényuralmat... Finnország burzsoáziája kimutatta ellenforradalmi tulajdonságait

még ebben a békés országban is, amely az oroszországi októberi napok révén vívta meg forradalmát, s amely a decemberi harc és két ellenzéki oroszországi duma fedezete alatt megőrizte szabadságát."[5]

Lenin ez utóbbi megállapítása, tehát az, hogy az "...oroszországi forradalom arra kényszerítette a cárt, hogy nyissa szét ujjait, amelyekkel több éven át szorongatta a finn nép nyakát."[6], megtalálható a finn Vörös Őrség volt parancsnokának, Koelnak is az emlékirataiban:"A finnek képesek voltak élni a megfelelő alkalommal... De a talajt a sikerhez az orosz mozgalom terementette meg nekik... Az orosz szabadság mindig elengedhetetlen feltétele lesz a finn szabadságnak."[7]

"...az események 1905-ben félúton megálltak Finnországban."[8]
(Sirola)

A korszakot tárgyaló művekben sok helyen bűnbakká degradálódik a FSzDP. A méltánytalan kérdésfelvetésre és a reá adott leegyszerűsítő, tendenciózus "válaszokra" jó példa a következő:
- "Miért nem lett fegyveres felkelés?"
Azért, mert a FSzDP-ot belső villongások gyengítették, a taktikájuk opportunista volt, hiányzott a cselekvés egységes terve. Ezek "okai" a finn munkásmozgalom fejlődésének sajátosságaiban gyökereznek: nagy volt a finn burzsoázia hatása, legális körülmények között történt a fejlődés, a párttagság kollektív volt, stb. stb.[9] (Talán szükségtelen megjegyezni, az "okok" önmagukban, külön-külön valóságelemeket is hordoznak, de ilyen módon történő kiemelésük és újracsoportosításuk nem fogadható el.)

Sirola, a párt egyik volt vezetője így értékeli az eseményeket:[10]

- 1905-1906 akkor vezetett volna polgárháborúhoz Finnországban, ha az orosz forradalom erre lehetőséget teremtett volna. (Ez tükröződött a pártvezetésben is, habár az nem vezetett, hanem az események után kullogott.)
- A hangulat kétségtelenül "bolsevizálódott" volna, ha a cári reakció ugyanúgy lépett volna fel Finnországban, mint az Impérium többi részén.
- Nem jelentek meg finnül Marx forradalmi tanításai, amelyeket a finn munkások felhasználhattak volna. (A bolsevik-mensevik kérdés számukra tisztán "orosz ügy" volt, amely nem érintette a finn munkásmozgalmat. Nem ismerték eléggé az orosz forradalmi mozgalmat.)
- "Olyan rövid lélegzetvételnyi idő alatt, amelyet a forradalom ad Finnországnak, csak a már ismert demokratikus reformokat lehet elvárni és esetleg Finnország autonómiájának kiszélesítését, de nem többet. Ezért a proletárforradalom kérdése számunkra tisztán elméleti kérdésnek tűnt."
- A baloldali szociáldemokraták a forradalmat kautskysta módon fogták fel, nem mélyedtek el a forradalom jellegét illetően, nem készültek arra.
- Ha a finn szociáldemokraták találkoztak is külön-külön egy-egy bolsevik elvtársal, azoknak segítséget nyújtva szervező munkájukban, a finn pártkérdések ritkán jöttek szóba.

Lenin 1905. november 19-én találkozott a FSzDP vezetőivel, de akkor Siroláék még nemigen ismerték a bolsevik forradalmárt.[11] (A megbeszélés részleteit nem ismerjük.) A két munkáspárt kapcsolata nem nőtt túl a "jószomszédi viszony"-on, nem vezetett szervezett együttműködéshez. (Természetesen a FSzDP is sokat segítette a bolsevikok illegális "tranzit"-jába.)[12]

Az oroszországi hatás az általános sztrájk idején Viborgban volt a legnagyobb, nagyobb mint Finnország többi részén, ui. a határmenti városban többen beszéltek oroszul. A nyelv kérdése is megvilágítja annak a problémának a hátterét, hogy miért volt a nyugat-európai - svéd nyelven közvetített - munkásmozgalmi hatás nagyobb Finnországban, ahol a finn proletariátus nem beszélte a Birodalom hivatalos nyelvét. (Az önkényuralomhoz tartozó minden országban volt bolsevik frakció, kivéve Finnországot![13]) A legális finn munkásmozgalom csaknem teljesen izolálva volt az illegális orosz munkásmozgalomtól!

El kell ugyanakkor ismerni, hogy a finn munkáspárton belül nagyon erősen hatottak a demokratikus illúziók. Holodkovszkij[14] helyesen mutat rá, hogy a finn szociáldemokratáknak az volt az elképzelésük, hogy kihasználva az oroszországi forradalmat, a cárizmustól demokratikus reformokat csikarnak ki és akkor a parlamenti rendszer segítségével lépésről-lépésre, békés eszközökkel el lehet hódítani a hatalmat a burzsoáziától.

Egy másik művében írja Sirola:[15]

- Az orosz forradalom problémáját nem értették Finnországban. Csak abból a szempontból érdekelte a szociáldemokratákat, hogy milyen befolyással lesz az ország helyzetére. Feltételezték, hogy Oroszországban a forradalom után burzsoá hatalom lesz, ezért idő előttinek tűnt proletárforradalomról beszélni. A demokratikus illúziók erősek voltak.
- Az 1905-1906-os forradalmi felfutás nem volt elegendő, nem volt nyílt fegyveres összecsapás. (A cárizmus a finn nemzeti hadsereget fegyverek nélkül tartotta,

amely a munkásokban gyengeség, a reménytelen kimenetelű harc érzését keltette.)

- A finn munkásmozgalom nem tagadta meg a forradalmat, de nem is a lenini értelemben közeledett ahhoz. Nem törekedett a burzsoáziával szövetségre, de megjelentek a vezetők között reformista elemek.

x

A demokratikus illúziókat, az 1905-1907-es finnországi eseményeket, az előző fejezetekben és a fentiekben felvázoltak alapján nem tudjuk csak a "reformizmus" vagy "opportunizmus" szemszögéből vizsgálni.

Lenin mindig a legmelegebb hangon említette a finn munkásosztályt és elszánt ellensége volt a finn alkotmány legcsekélyebb mértékű korlátozásának:

"Finnország szabadsága diadalmaskodni fog, mert enélkül elképzelhetetlen Oroszország szabadsága..."

"Finnországban egész Oroszország szabadságáért folyik a harc. Bármilyen keserű perceket okoz is ez az új harc az oly bátor finn proletariátusnak, a szolidaritás új kötelékeivel fűzi egybe Finnország és Oroszország munkásosztályát, s előkészíti arra a pillanatra amikor elég ereje lesz befejezni azt, amit 1905 októberében elkezdett és amit Kronstadt és Sveaborg dicső napjaiban megkísérelt folytatni."[16]

JEGYZETEK

1. fejezet

1. "A finn nép tiltakozása". Lenin Összes Művei (a továbbiakban: LÖM), 5. kötet,(327.o.)
2. Tejsztre,U.V.: Oszboje szovesanyije N.Bunge (1891-1893) i voprosz ob avtonomii Finljangyii.(in: Szkandinavszkij szbornyik XXI. Tallin 1976, 113-122 o.)
3. Pohlebkin,V.V.: SzSzSzR-Finljanygija 260 let otnosenyij 1713-1973. Izd. "Mezsdunarodnüje otnosenyija", Moszkva 1975, 407 o.(115.o.)
4. Uo.
5. Knoellinger,C.E.: Labor in Finland. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 1960, 300 o.(33.o.)
6. Zserbin,A.Sz.: Formirovanyije promüslennovo proletariata v Finljangyii Vo ftoroj polovinye XIX.v. Izd. Akagyemii Nauk SzSzSzR, Moszkva-Leningrad 1963, 102 o.(6.o.)
7. Uo.(10.o.)
8. Uo.(11.o.)
9. Uo.(12.o.)
10. Uo.(13.o.)
11. Pohlebkin: id.mű,(107.o.)
12. Uo.(132.o.)

13. Bobovics,I.M.: Borba za ogranyicsenyije finszkovo ekszportav Rossziju - szosztavnaja csaszty "finljandszkoj" programmi russzkovo imperializma.(in: Szkandinavszkij szb. XI. Tallin 1966, 19-30 o.)(25.o.)
Iljinszkij,Ja.Sz.: Rolj russzkovo rabocsevo klassza v nacionalnom oszvobozsgyenyii Finljangyii.(in: Voproszü isztorii 1953, 12.sz., 60-79 o.)(62.o.)
14. Pohlebkin: id.mű,(134.o.)
15. Uo.(136-137.o.)
16. Kollontaj,A.M.: Zsizny finljandszkih rabocsih Ekonomicsesszkoje izszledovanyije. Szpb. 1903 "T-vo Hudozsesztvennoj Pecsatyi", 335 o.(7.o.)
Dolmányos,I.: Finnország története. Gondolat, Bp. 1972, 437 o.(252.o.)
17. Zserbin: id.mű,(18.o.)
18. Jaakkola,J.: A finnek története. Magyar Történelmi Társulat, (Bp.? 194?), 144 o.(115.o.)
19. Pohlebkin: id.mű,(108.o.)
20. Uo.(109.o.)
21. Zserbin: id.mű,(17.o.)
22. Uo.(35.o.)
23. Kollontaj: id.mű,(14.o.)
24. Uo.(33-34.o.)
25. Jaakkola: id.mű,(118.o.)
26. Kollontaj: id.mű,(32.o.)
Szmirnov,V.M.: Iz revoljucionnoj isztorii Finljangyii 1905, 1907, 1918 gg. Leningradszkoje oblasztnoje izd-vo, L. 1933, 230 o.(33.o.)

27. Zserbin: id.mű,(44.o.)
28. Dolmányos: id.mű,(21-254.o.)
29. Kollontaj: id.mű,(60.o.)
30. Zserbin: id.mű,(49.o.)
31. Uo.(39.o.)
32. Knoellinger: id.mű,(38.o.)
33. Kollontaj: id.mű,(12.o.); Szmirnov: id.mű,(32.o.)
Szjukijajnen,I.I.: Revoljucionnüje szobütyija 1905-1907 v Finljangyii. (in: Pervaja russzkaja revoljucija 1905-1907 gg. i mezsdunarodnoje revoljucionnoe dvizsenyije, Csaszty I., Gosz.izd.po.lit., M. 1955, 302-339 o.)(302.o.)
34. Bobovics,I.M.: Russzko-finljandszkije ekonomicseszkije otnosenyija nakanunye velikoj oktrjabjszkoj szocialisztiseszkoj revoljucii (Epoha imperializma). Izd. Leningradszkovo Unyiversziteta, L. 1968, 190 o.(47.o.)

II. fejezet

1. Dolmányos: id.mű,(233.o.)
2. Iljinszkij: id.mű,(61.o.)
3. Uo.
4. Dolmányos: id.mű,(233.o.)
5. Uo.(227.o.)
6. Uo.(228.o.)
7. VII. Vszeszojuznaja Konferencija po izucsenyiju isztorii, ekonomiki, literaturü i jazüka szkandinavszkih sztran i Finljangyii. Teziszü dokladov, Csaszty I. L.-M. 1976, 162 o. (67.o.)

8. Dolmányos: id.mű,(230.o.)
9. Uo.(235.o.)
10. Jaakkola: id.mű,(115.o.)
11. Dolmányos: id.mű,(236.o.)
12. Uo.(237-249.o.); Iljinszkij: id.mű,(61.o.); Jaakkola: id. mű,(116.o.)
13. Dolmányos: id.mű,(250.o.); Iljinszkij: id.mű,(62.o.) Tejsztre,U.V.:"Finljandszkij voprosz" v polityike cárizma v konce XIX - nacsale XX vv. (Avtoreferat). Tartu 1980, 24 o., Tartuszkij Goszudarsztvennüj Unyiverszitet (18.o.)
14. Dolmányos: id.mű,(251.o.)
15. Uo.(259.o.)
16. Iljinszkij: id.mű,(63.o.)
17. Puntila,L.A.: The Political History of Finland. The Otava Publishing Co., Helsinki 1974, 248 o.(61.o.)
18. Dolmányos: id.mű,(259.o.); Iljinszkij: id.mű,(62.o.)
19. Szmirnov: id.mű,(8.o.)
20. Iljinszkij: id.mű,(62.o.)
21. LÖM, 5. kötet,(324-328.o.)
22. Vitte,Sz.J.: Egy kegyvesztett visszaemlékezései. Gondolat, Bp. 1964, 750 o.(551-561.o.)
23. Fomicsev,A.G.: Revoljuciionnüje szobütyija v Finljangyii 1905-1907 gg. (in: Uczjonüje zapiszki, Vüborgszkij Goszudarsztvennüj Pedagogicseszkij Insztitut, Vüborg 1957, 21-41 o.)(22.o.)

Mylly,J.: The Emergence of the Finnish Multi-party System. A Comparison with Development in Scandinavia, 1870-1920. (in: Scandinavian Journal of History, 1980, 5.sz. 277-293 o.) (285.o.)

24. Szjukijajnen: id.mű,(306.o.)

25. Tejsztre: id.mű,(Tallin 1976,114.o.); Tejsztre: id.mű, (Tartu 1980,17-18.o.)
Szuni,L.V.: Szamogyerzsavije i obsesztvenno-politicseszkoje razvityije v Finljangyii v 80-90^{e} godü XIX v. "Nauka", Leningrad 1982, 156 o.(23.o.)

26. Pld.: Teziszü dokladov Pjatoj vszeszojuznoj konferencii po izucsenyiju szkandinavszkih sztran i Finljangyii, Csaszty I. Moszkva 1971, 180 o.(94.o.)

27. Szuni: id.mű,(60-63.o.); Tejsztre: id.mű,(Tartu 1980,17.o.)
Jussila,O.: Nationalism and Revolution. Political dividing lines in the Grand Duchy of Finland during the last years of Russian rule. (in: Scandinavian Journal of History, 1977, 2.sz. 289-309 o.)(290.o.)
Teziszü dokladov csetvertoj vszeszojuznoj konferencii po isztorii ekonomike, jaziku i literature szkandinavszkih sztran i Finljangyii, Csaszty I. Petrozavodszk 1968, 238 o.(64.o.)

28. Uo.(17-18.o.)

29. Pohlebkin: id.mű,(107-154.o.)

30. Tejsztre: id.mű,(Tallin 1976,121.o.)

31. Zserbin: id.mű,(81.o.)

32. Teziszü dokladov...(Petrozavodszk 1968,17.o.); Szjukijajnen: id.mű,(311.o.); Zserbin: id.mű,(81.o.)
33. Uo.; Dolmányos: id.mű,(248.o.)
34. Uo.(262.o.)
Kujala,A.:The Russian Revolutionary Movement and the Finnish Opposition, 1905. The John Grafton Affair and the Plans for an Uprising in St.Petersburg. (in. Scandinavian Journal of History, 1980, 5.sz. 257-275 o.)(263.o.)
35. Szjukijajnen: id.mű,(311.o.); Dolmányos: id.mű,(262.o.); VII. Vszeszojuznaja Konf...(L.-M. 1976,70.o.)
Kirby,D.G.: The Finnish Social Democratic Party 1903-1918. Univ. of London libr. Diss. London 1971, 418 o. (Mikrofilmen, kézirat gyanánt. Nem publikált) (80.o.)
36. Kujala: id.mű,(258.o.); Szmirnov: id.mű,(12.o.)
37. Pohlebkin: id.mű,(105.o.)

III. fejezet

1. Dolmányos: id.mű,(253.o.)
2. Zserbin: id.mű,(39.o.)
3. Uo.(76.o.)
4. Knoellinger: id.mű,(41.o.); Dolmányos: id.mű,(253.o.)
5. Zserbin: id.mű,(58.o.)
6. Uo.(61.o.)
7. Uo.(59.o.); Kollontaj: id.mű,(30.o.)
8. Zserbin: id.mű,(59.o.)
9. Uo.(58.o.)

10. Kollontaj: id.mű,(11.o.)
11. Uo.(78.o.)
12. Zserbin: id.mű,(64.o.)
13. Kollontaj: id.mű,(139.o.)
14. Knoellinger: id.mű,(41.o.)
15. Zserbin: id.mű,(78.o.)
Szalomaa,E.: Kratkij ocserk isztorii profszojuznovo dvizsenyija v Finljangyii. "Profizdat", Moszkva 1960, 120 o.(31.o.)
16. Dolmányos: id.mű,(255.o.)
17. Zserbin: id.mű,(78.o.)
18. Kirby: id.mű,(12.o.)
19. Szalomaa: id.mű,(31.o.)
20. Zserbin: id.mű,(79.o.)
21. Kirby: id.mű,(13.o.); Zserbin: id.mű,(79.o.)
22. Uo.(83.o.)
23. Uo.(80.o.)
24. Uo.(83-84.o.); Szumi: id mű,(145.o.)
25. Uo.(140.o.)
26. Zserbin: id.mű,(80.o.)
27. Uo.(89-90.o.); Szumi: id.mű,(146.o.)
28. Szalomaa: id.mű,(32-33.o.)
29. Knoellinger: id.mű,(44.o.)
30. Uo.(50.o.)
31. Kollontaj: id.mű,(238.o.)
32. Zserbin: id.mű,(68.o.)

33. Kollontaj: id.mű,(252.o.)
34. Szuni: id.mű,(146.o.)
35. Kollontaj: id.mű,(275.o.)
36. Zserbin: id.mű,(86-87.o.)
37. Uo.(93.o.); Dolmányos: id.mű,(256.o.)
Iljinszkij,Ja.Sz.: Revoljucionnüj 1905 god v Finljangyii. (in: Voproszü Isztorii, 1953.12.sz. 45-62 o.(47.o.)
38. Zserbin: id.mű,(96.o.)
39. Szalomaa: id.mű,(41.o.)
40. Kollontaj: id.mű,(251.o.)
41. Kirby: id.mű,(15.o.)
42. Zserbin: id.mű,(88.o.)
43. Dolmányos: id.mű,(256.o.)
44. Kirby: id.mű,(17.o.)
45. Zserbin: id.mű,(98.o.)
46. Uo.(91.o.)
47. Kirby: id.mű,(23.o.)
48. Szuni: id.mű,(148.o.)
49. Suomen Työvaenpuolueen perustavan kokouksen pöytakirja. Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue rp., Pori 1973, 206 o.(11.o.) (= A Finn Munkáspárt alapító kongresszusának jegyzőkönyve)
50. Mylly: id.mű,(284.o.)
51. Knoellinger: id.mű,(42.o.); Zserbin: id.mű,(101.o.)
52. A turkui kongresszus programja.(in: Suomen Työvaenpuolueen...) (45-46.o.)

54. A Németországi Szociáldemokrata Munkáspárt programja (1875. május, Gotha). (in: Dokumentumok és szemelvények... I. kötet, 391.o.)
55. Az erfurti program, id.mű,(398.o.)
56. Uo.(399.o.)
57. Uo.(398.o.)
58. Dolmányos: id.mű,(257.o.)
59. Uo.(257.o.); Zserbin: id.mű,(101.o.)
60. Kirby: id.mű,(14.o.)
Soikkanen,H.: Revisionism, Reformism and the Finnish Labour Movement before the First World War. (in: Scandinavian Journal of History, 1978,3.sz. 347-360 o.(357.o.)

IV. fejezet

1. Dolmányos: id.mű,(261.o.)
2. Szjukijajnen: id.mű,(308.o.)
3. Dolmányos: id.mű,(262.o.)
4. Uo.(273.o.); Iljinszkij: id.mű,(V.I. 1953.12.sz.63.o.); Pohlebkin: id.mű,(144.o.)
5. LÖM, 5. kötet (324-328.o.)
6. Uo.(328.o.)
7. Szjukijajnen: id.mű,(312.o.)
8. Dolmányos: id.mű,(264.o.)
9. Vlaszova,M.N.: Proletariat Finljangyii v godü pervoj russzkoj revoljucii (1905-1907). Goszudarsztvennoje izdatyelsztvo Karelszkoj ASzSzR, Petrozavodszk 1961, 183 o.(33.o.)

10. Pohlebkin: id.mű,(141-142.o.)
11. Dolmányos: id.mű,(264.o.)
12. "Politikai harc és politikai mesterkedés", LÖM, 7. kötet (32-33.o.)
13. Vlaszova: id.mű,(41.o.)
14. Uo.(40.o.); Szjukijajnen: id.mű,(306.o.); Dolmányos: id. mű,(265.o.)
15. Uo.(265.o.)
16. Jutikkala,E.-Pirinen,K.: A History of Findland. Praegor Publishers, New York-Washington 1974, 293 o.(238.o.)
17. Forssan puoluekokouksen pöytakirja. Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue rp., Joensuu 1973, 174 o. + 111 o. melléklet (4-7.o.)
18. Az Osztrák Szociáldemokrata Munkáspárt "bécsi programja" 1901. szeptember 5. (in: Dokumentumok és szemelvények... II. kötet, 53-56.o.)
19. Az Osztrák Szociáldemokrata Munkáspárt elvi nyilatkozata 1889. január 1. (in: Dokumentumok és szemelvények ... I. kötet, 403.o.)
20. Uo.(402.o.)
21. Kirby: id.mű,(24.o.)
22. Jussila: id.mű,(291.o.)
Szirola,Ju.: Kommunisztiscseszkaja Partyija Finljangyii. "Moszkovszkij rabocsij", Moszkva-Leningrad 1929, 76 o.(8.o.)
23. Soikkanen: id.mű,(349.o.)
24. Kirby: id.mű,(24.o.)

SZEGED

25. Vlaszova: id.mű,(42.o.)

26. Jutikkala,E.: Suomen talonpojan historia. SKS, Helsinki 1958, 478 o.

Otavan Suuri Ensyklopedia. 4.,5. kötet, Otava, Helsinki 1978

Spectrum. 5.,6. kötet, WSOY, Helsinki 1977-1978

27. in: Karl Kautsky: Az erfurti program. Kossuth, Bp. 1982, 260 o.

28. Kirby: id.mű,(26.o.)

29. Szalomaa: id.mű,(42.o.)

V. fejezet

1. Dolmányos: id.mű,(267.o.)

2. Uo.(268.o.)

3. Vitte: id.mű,(560.o.)

4. Kujala: id.mű,(259.o)

5. Uo; Dolmányos: id.mű,(269.o.)

6. Uo; Iljinszkij: id.mű,(Voproszü...1955.12.sz.46.o.); Szmirnov: id.mű,(15.o.); VII. Vszeszojuznaja...(71.o.)

7. Szmirnov: id.mű,(14.o.); Dolmányos: id.mű,(269.o.); Vlaszova: id.mű,(18.o.)

8. Sikeres és sikertelen merényletek egész sorozatát követték el. 1905-ben legális hetilapot adtak ki: "Framtid" ("jövő"). Illegális lapjuk a "Frihet" ("szabadság") volt. Tevékenységük 1908-ban megszűnt, noha formálisan sohasem oszlottak fel. 1918-ban ismét aktivizálódtak, de ekkor "demokratizmusuk" véres fehérterrorrá változott.

9. VII. Vszeszojuznaja...(71.o.); Iljinszkij: id.mű,(Voprosszü...1953.12.sz.,64.o.); Iljinszkij: id.mű,(Voprosszü... 1955.12.sz.,46.o.); Kujala: id.mű,(263.o.); Szmirnov: id.mű,(14.o.)

10. Uo.(19.o.); Szjukijajnen: id.mű,(312.o.)

11. Szmirnov: id.mű,(5-6.o.)

Daskov,Ju.F.: U isztokov dobroszoszedsztva. Iz isztorii rosszijszko-finljandszkih revoljucionnüh vszjazej. "Müszl", Moszkva 1980, 210 o.(10.o.)

Teziszü dokladov naucsnoj konferencii po isztorii, ekonomike, jazüku i literature szkandinavszkih sztran i Finljangyii. Tartu 1963, 85 o.(32.o.)

12. Daskov: id.mű,(64.o.)

13. A legnagyobb port az un. "John Grafton-ügy" verte fel. Ezen a néven futott az a hajó, amely 1905. szeptember 8-án, a Botteni öbölben Pietarsaarinál zátonyra futott és rakománya felrobbant. A polgári irodalomban meglehetősen sokat írnak az esetről, de szovjet szerző is (Szmirnov, id.mű, 15-18.o.) ismertet figyelemre méltó részleteket: A Zilliacus szervezte fegyverszállításban a bolsevikok is érintve voltak, magát a "John Grafton" hajót pedig Japán stockholmi katonai attaséja vette.(?!)

14. Daskov: id.mű,(63.o.)

Koronen,M.M.: V.I.Lenin i Finljangyija. "Leninizdat", Leningrad 1977, 309 o.(72.o.)

15. Futrell,M.: Northern Underground. Episodes of the Russian Revolutionary Transport and Communications through Scandinavia and Finland 1863-1917. Faber and Faber LTD, London 1963, 240 o.(53.o.)
Kujala: id.mű,(264.o.)
16. Vlaszova: id.mű,(47.o.)
17. Dolmányos: id.mű,(271.o.)
18. Vitte: id.mű,(563.o.)
19. Vlaszova: id.mű,(43.o.)
20. Iljinszkij: id.mű,(Voprosszü...1953.12.sz.,66.o.); Iljinszkij: id.mű,(Voprosszü...1955.12.sz.,50-51.o.)
21. Dolmányos: id.mű,(272.o.)
22. Uo.(273.o.); Iljinszkij: id.mű,(Voprosszü...1955.12.sz.,52.o.)
23. Uo.
24. Iljinszkij: id.mű,(Voprosszü...1953.12.sz.,66.o.)
25. Dolmányos: id.mű,(273.o.); Jutikkala-Pirinen: id.mű,(240.o.)
26. Iljinszkij: id.mű,(Voprosszü...1953.12.sz.,67.o.)
27. Kok,I.: Vszeobszcsaja zabasztovka v Finljandyii. Perevod sz finnszkava. Szpb. Knyigoizd. "Drug Naroda" 1907, 64 o. (8.o.)
Majzel,M.: Sztranyicü iz revoljucionnoj isztorii finljandszkovo proletariata. "Priboj", Leningrad 1928, 163 o.(27.o.)
28. Dolmányos: id.mű,(273-274.o.); Kok: id.mű,(10.o.); Iljinszkij: id.mű,(Voprosszü...1955.12.sz.,53.o.); Iljinszkij: id.mű,(Voprosszü...1953.12.sz.,67.o.); Puntila: id.mű,(72-73.o.)

29. Dolmányos: id.mű,(275.o.)

30. Iljinszkij: id.mű,(Voproszü...1955.12.sz.,55-56.o.)

31. Uo; Dolmányos: id.mű,(275.o.); Kok: id.mű,(11.o.)

32. Iljinszkij: id.mű,(Voproszü....1955.12.sz.,55.o.)

33. Kok: id.mű,(11.o.)

34. idézi: Szjukijajnen, id.mű,(315.o.)

35. Uo.(323.o.); Puntila: id.mű,(72.o.)

36. Iljinszkij: id.mű,(Voproszü...1955.12.sz.,60.o.); Daskov: id.mű,(83.o.)
Teziszü dokladov VI. vszeszojuznoj konferencii po izucsenyiju szkandinavszkih sztran i Finljangyii. Csaszty 1. Tallin 1973, 134 o.(101.o.)

37. Dolmányos: id.mű,(277.o.)

38. Uo.(280.o.); Iljinszkij: id.mű,(Voproszü...1953.12.sz., 67.o.); Kirby: id.mű,(63.o.)

39. Uo.(91.o.); Vlaszova: id.mű,(159-168.o.)
Finljandszkaja Gazeta № 21 (1906. augusztus 12/25/)
Politicseszkije partyii v Finljangyii (Pártdokumentumok oroszul) Szpb. Goszudarsztvennaja Tipografija 1909, 105 o.(67.o.)

40. Dolmányos: id.mű,(280.o.); Iljinszkij: id.mű,(Voproszü... 1953.12.sz.,71.o.); Kirby: id.mű,(92.o.); Finljandszkaja G. (№ 70, 1907. május 11/24/)

41. Kirby: id.mű,(92.o.); Jutikkala-Pirinen: id.mű,(242.o.); Iljinszkij: id.mű,(Voproszü...1953.12.sz.,71.o.)

42. Dolmányos: id.mű,(281.o.); Puntila: id.mű,(81-82.o.)

VI. fejezet

1. "Két ütközet között", LÖM, 12. kötet (45.o.)
2. idézi: Futrell, id.mű,(51.o.)
3. Dolmányos: id.mű,(324.o.)
4. "Tézisek a nemzeti kérdésről", LÖM, 23. kötet (315-316.o.)
5. "Hadjárat Finnország ellen", LÖM, 19. kötet (211-212.o.)
6. "A cár a finn nép ellen", LÖM, 19. kötet (122.o.)
7. Kok: id.mű,(12.o.)
8. Sirola utószava (in: Majzel, id.mű,143.o.)
9. Ovcsinyikova,A.Ja.: Internacionalnaja szolidarnoszty rabocsih Rosszii i Finljangyii v revoljucii 1905-1907 gg. Avtoreferat. Akademija Nauk SzSzSzR, Moszkva 1980, 23 o. (10-14.o.)
10. Sirola utószava (in: Majzel, id.mű,140-141.o.)
11. Koronen: id.mű,(75.o.)
12. Szmirnov: id.mű,(50-51.o.)
13. Szirola: id.mű,(9.o.)
14. Teziszü dokladov...(Csaszty 1., Petrozavodszk 1968,78.o.)
15. Szirola: id.mű,(9-15.o.)
16. LÖM, 19. kötet (124-125.o.)

BIBLIOGRÁFIA

Dokumentumok:

1. Suomen Työvaenpuolueen perustavan kokouksen pöytakirja. Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue rp., Pori 1973, 206 o.
2. Forssan puoluekokouksen pöytakirja. Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue rp., Joensuu 1973, 174 o. + 111 o. melléklet.
3. Politicseszkije partyii v Finljangyii. Goszudarsztvennaja Tipografija, Szpb. 1909, 105 o.
4. Németország Szociáldemokrata Pártjának programja (Erfurt, 1891). (in: Dokumentumok és szemelvények a nemzetközi munkásmozgalom történetének tanulmányozásához. I. kötet. Tankönyvkiadó, Bp. 1978, 396-399.o.)
5. A Németországi Szociáldemokrata Munkáspárt programja (1875. május, Gotha). (in: Dokumentumok és szemelvények... I. kötet, 391-392.o.)
6. Az Osztrák Szociáldemokrata Munkáspárt "bécsi programja" 1901. szeptember 5. (in: Dokumentumok és szemelvények... II. kötet, 53-56.o.)
7. Az Osztrák Szociáldemokrata Munkáspárt elvi nyilatkozata 1889. január 1. (in: Dokumentumok és szemelvények... I. kötet, 402-403.o.)

Folyóiratok:

1. Szkandinavszkij szbornyik. (№ I-XVI. 1956-1981-es évfolyamok)
2. Voprosszü isztorii. (1953/12; 1955/12)
3. Scandinavian Journal of History. (1977/2; 1978/3; 1980/5)
4. Finljandszkaja Gazeta. (1904-1907-es évfolyamok)
5. Novaja i novesaja isztorija. (1969/5; 1971/5; 1974/3; 1977/2)

Irodalom:

1. Bedin,V.V.-Melamedova,V.M.: Dokumentalnüje materialü CGIAL po isztorii Finljangyii. (in: Isztoricseszkij arhiv 1959:4, 198-204.o.)
2. Bobovics,I.M.: Borba za ogranyicsenyije finszkogo ekszporta v Rosszijü - szosztavnaja csaszty "finljandszkoj" programmü russzkogo imperializma. (in: Szkandinavszkij szbornyik XI. Tallin 1966, 19-30.o.)
3. Bobovics,I.M.: Ekonomicseszkije otnosenyija Rosszii i Finljangyii i ekonomicseszkaja polityika russzkogo imperializma. (1900-1917) Avtoref. dokt. dissz. Leningrad 1966, 35 o.
4. Bobovics.I.M.: Russzko-finljandszkije ekonomicseszkije otnosenyija nakanunye Velikoj Oktjabrjszkoj Szocialisztiseszkoj Revoljucii (Epoha imperializma). Izd. Leningradszkogo Unyiversziteta 1968, 190 o.

5. Bühovszkij,N.: Partyii v Finljangyii. (in: Szovremennyik. 1911:10, 254-282.o.)

6. Daskov,Ju.F.: U isztokov dobroszoszedsztva. Iz isztorii rosszijszko-finljandszkih revoljucionnüh vszjazej. "Müszl", Moszkva 1980, 210 o.

7. Dokladü grafa Vitte i finljandszkih general-gubernatorov Obolenszkogo i Gerarda. (in: Revoljucija 1905 goda i szamogyerzsavije. Leningrad 1928, 21-23; 27-30; 139-164.o.))

8. Dolmányos,I.: Finnország története. Gondolat, Bp. 1972, 437 o.

9. Fomicsev,A.G.: Revoljucionnüje szobütyija v Finljangyii 1905-1907 gg. (in: Uczjonnüje zapiszki, Vüborgszkij Goszudarsztvennüj Pedagogicseszkij Insztitut, Vüborg 1957, 21-41.o.)

10. Futrell,M.: Northern Underground. Episodes of the Russian Revolutionary Transport and Communications through Scandinavia and Finland 1863-1917. Faber and Faber Ltd. London 1963, 240 o.

11. Gebgard,G.: Finljandszkije torpari (Perevod sz finszkago). Szpb. 1914, 18 o. (Iz:"Oma maa", 56)

12. Gebgard,G.: Isztorija kooperatyivnago dvizsenyija v Finljangyii. Szpb. 1911, 77 o.

13. Glavnyejsije szobütyija i meroprijatyija v Finljangyii v period 1905-1909. Gosz. tipografija, Szpb. 1910.

14. Hyvönen,A.: Suomen vanhan työvaenpuolueen historia. Helsinki 1959.

15. Iljinszkij,Ja.Sz.: Revoljucionnüj 1905 god v Finljangyii. (in: Voproszü isztorii. 1955/12, 45-62.o.)

16. Iljinszkij,Ja.Sz.: Rolj russzkogo rabocsego klassza v nacionalnom oszvobozsgyenyii Finljangyii. (in: Voproszü isztorii. 1953/12, 60-79.o.)

17. Jaakkola,J.: A finnek története. Magyar Történelmi Társulat, (Bp.?, 194?), 144 o.

18. Jallinoja,R.: The Women's Liberation Movement in Finland. The Social and Political Mobilisation of Women in Finland, 1880-1910. (in: Scandinavian Journal of History. 1980/5, 37-49.o.)

19. Jussila,O.: Nationalism and Revolution. Political Dividing Lines in the Grand Duchy of Finland during the Last Years of Russian Rule. (in: Scandinavian Journal of History. 1977/2, 289-309.o.)

20. Jutikkala,E.-Pirinen,K.: A History of Finland. Praeger Publishers, New York-Washington 1974, 293 o.

21. Jutikkala,E.: Suomen talonpojan historia. SKS, Helsinki 1958, 478 o.

22. Kaninen,V.K.: Podgotovka Finljandszkoj revoljucii 1889-1905. Szpb. 1907, 110 o.

23. Kautsky,K.: Az erfurti program. Kossuth, Bp. 1982, 260.o.

24. Kirby,D.G.: The Finnish Social Democratic Party 1903-1918. Univ. of London libr. Diss., London 1971, 418 o. (Mikrofilm. Helsinki Egyetemi Könyvtár. Nyomtatásban nem jelent meg.)

25. Kirby,D.G.: Finland and the Russian Revolutionary Movement 1905-1916. London 1969.

26. Kirby,D.G.: Finland and Russia. Macmillan, London 1975.

27. Kirby,D.G.: The Finnish Social Democratic Party and the Bolsheviks. Journal of Contemporary History 1976.

28. Knollinger,C.E.: Labor in Finland. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 1960, 300 o.

29. Kok,I.: Szem dnyej na centralnoj sztancii. Gelszingforsz 1916, 90 o.

30. Kok.I.: Vszeobszcsaja zabasztovka v Finljangyii. (Perevod sz finszkago). Knyigoizdatyelsztvo "Drug Naroda", Szpb. 1907, 64 o.

31. Kollontaj,A.M.: Finljangyija i szocializm. Szbornyik sztatyej, nye pojavljavsihszja v pecsatyi v Rosszii. Szpb. 1906, 80 o.

32. Kollontaj,A.M.: Novüj finljandszkij parlament. (in: "Obrazovanyije" 1907, № 7 otd. III. 22-23.o.)

33. Kollontaj,A.M.: Obszcsesztvennoje dvizsenyije v Finljangyii. (in: Obszcsesztvennoje dvizsenyije v Rosszii v nacsale XIX.v. t.IV. Szpb. 1912, 249 o.)

34. Kollontaj,A.M.: Zsizny finljandszkih rabocsih. Ekonomicszeszkoje izszledovanyije. "T-vo Hudozsesztvennoj Pecsatyi", Szpb. 1903, 335 o.

35. Kornyilov,G.D.: Russzko-finljandszkije tamozszennüje otnosenyija konce XIX -nacsale XX v. "Nauka, Leningrad 1971, 218 o.

36. Koronon,M.M.: V.I.Lenin i Finljangyija. "Leninizdat", Leningrad 1977, 309 o.

37. Kujala,A.: The Russian Revolutionary Movement and the Finnish Opposition 1905. The John Grafton Affair and the Plans for an Uprising in St.Petersburg. (in: Scandinavian Journal of History. 1980/5, 257-275.o.)

38. Lauto,K.: "Pravda". Goszudarsztvennaja tipografija, Szpb. 1910.

39. Letonmjaki,L.: Revoljucionnoje dvizsenyije v Finljangyii i szevernoj Karelii. Petrozavodszk 1926.

40. Majzel,M.: Sztranyicü iz revoljucionnoj isztorii finljandszkogo proletariata. "Priboj", Leningrad 1928, 163 o.

41. (pod.red.: Kukuskin,Saszkolszkij) Materialü VI szovjetszko-finljandszkogo szimpoziuma isztorikov. Rosszija i Finljangyija 1700-1917. "Nauka", Leningrad 1980, 187 o.

42. Moszkovszkij,P.V.-Szemjonov,V.G.: Lenin v Finljangyii. Polititzdat, Moszkva 1977.

43. Mylly,J.: The Emergence of the Finnish Multi-Party System. A Comparison with Developments in Scandinavia, 1870-1920. (in: Scandinavian Journal of History. 1980/5, 277-293.o.)

44. Oszten-Szaken,Volf fon der: Goszudarsztvenno-pravovoje polozsenyije Velikogo Knyazsesztva Finljandszkogo v Roszszijszkom goszudarsztve. Szpb. 1910.

45. Otavan Suuri Ensyklopedia (4; 5. kötet). Otava, Helsinki 1978.

46. Ovcsinnikova,A.Ja.: Internacionalnaja szolidarnoszty rabocsih Rosszii i Finljangyii v revoljucii 1905-1907 gg. Avtoreferat. Akademia Nauk SzSzSzR, Moszkva 1980, 23 o.

47. Peltonen,P.: Iz isztorii zavojevanyija izbiratyelnüh prav zsonscsinami Finljangyii. (in: Szkandinavszkij szbornyik VII. Tallin 1963, 89-97.o.)

48. Petrov,V.A.: Ocserki po isztorii revoljucionnogo dvizsenyija v russzkoj armii v 1905 g. "Nauka", Leningrad-Moszkva 1964, 426 o.

49. Pohlebkin,V.V.: SzSzSzR-Finljangyija. 260 let otnosenyij 1713-1973. Izd. "Mezsdunarodnüje otnosenyija", Moszkva 1975, 407 o.

50. (Compiled by: Kolari.V.-Suonsyrja,J.)
Political History of the Scandinavian Countries and Finland in the 19th and 20th Centuries. A Bibliography of Literature in Russian Language. "Kirjapaino Sanan Tie", Tampere 1973, 238 o.

51. (sz pregyiszlovijem Kocskareva,N.A.)
Politicseszkija partii v Finljangyii. "Goszudarsztvennaja Tipografija", Szpb. 1909, 105 o.

52. Popov,D.I.: Finljangyija.(Politiko-ekonomicseszkij ocserk). "Gosz.izd.polit.lit.",Moszkva 1957.

53. (szerk.: Pozner,Sz.M.) 1905 god. Bojevaja gruppa pri CK RSzDRP. Giz, 1927.

54. Puntila,L.A.: The Political History of Finland 1809-1966. The Otava Publishing Co., Helsinki 1974, 248 o.

55. Raszkin,A.P.: Finljangyija. (Rekomendatyelnüj ukazatyel lityeraturü). "Knyiga", Moszkva 1978.

56. (otv.red.: Nocov,N.E.-Saszkolszkij,I.F.) Rosszija i Finljangyija: torgovlja, promüszlü, krupnaja promüslennoszty. (in: Materialü V. szovjetszko-finljandszkogo szimpoziuma po szocialno-ekonomicseszkoj isztorii 9-11 okt. 1978 g. "Nauka", Leningrad 1981, 157 o.)

57. Rozdorozsnüj,I.-Fjodorov,V.: Finljangyija - nas szevernüj szoszed. Izd.tvo polit.lit. Moszkva 1966, 158 o.

58. Seton-Watson,H.: The Russian Empire. 1801-1917. Oxford 1967.

59. Soikkanen,H.: Revisionism, Reformism and the Finnish Labour Movement before the First World War. (in: Scandinavian Journal of History. 1978/3. 347-360.o.)

60. Soikkanen,H.: Sosialismin tulo Suomeen. Ensimmäisiin yksikamarisen eduskunnan vaaleihin asti. Porvoo 1961.

61. Spectrum (5; 6. kötet). WSOY, Helsinki 1977-1978.

62. (toim.:Haatasa,L.-Hontila,S.-Katela,J.-Turtola,J.) Suomen työvaenliikkeen historia. Joensuu 1976.

63. Szalonaa,E.: Kratkij ocserk isztorii profszojuznogo dvizsenyija v Finljangyii. "Profizdat", Moszkva 1960, 102 o.

64. Szejmovüj usztav dlja Velikago Knyazsesztva Finljandszkago. Zakon o vüborah. Szpb. 1906, 52 o.

65. (Szoszt.: Koreve,N.)
Szejmovüj usztav dlja Velikago Knyazsesztva Finljandszkago, vüszocsajse utverzsgyennüj 20 ljulja 1906 goda. Szpb. 1913, 390 o.

66. Szimpozium szovjetszkih i finszkih isztorikov. (in: Novaja i novejsaja isztorija. 1969/5, 1977/2)

67. Szimpozium szovjetszkih i finszkih isztorikov. 1974 I. (in: Novaja i novejsaja isztorija. 1974/3)

68. Szirola,Ju.: 1905 god v Finljangyii. (in: 1905. Isztorija revoljucionnogo dvizsenyija v otgyelnüh ocserkah, III/1. (Moszkva 1927) 278-304.o.)

69. Szirola,Ju.: Kommunisztiesseszkaja Partyija Finljangyii. "Moszkovszkij Rabocsij", Moszkva-Leningrad 1929, 76 o.

70. Szirola,Ju.: Oktjabrjszkije szobütyija 1905 goda v Gelszingforsze. (in: "Krasznaja letopisz", 1925 № 1 /12/)

71. Szirola,Ju.: Rabota bolsevikov v Finljangyii i Szveaborgszkoje vosztanyije. "Krülja", Leningrad 1931.

72. Szjukijajnen,I.I.: Revoljucionnüje szobütyija 1905-1907 gg. v Finljangyii. (in: Pervaja russzkaja revoljucija 1905-1907 gg. i mezsdunarodnoje dvizsenyije. Csaszty I. Gosz.izd.-vo polit.lit., Moszkva 1955, 302-339.o.)

73. Szjukijajnen,I.I.: V.I.Lenin i Finljangyija. (Novaja i novejsaja isztorija. 1969/5, 3-10.o.)

74. Szmirnov,V.M.: Iz revoljucionnoj isztorii Finljangyii. 1905,1917,1918 gg. Leningradszkoje oblasztnoje izd.vo, Leningrad 1933, 230 o.

75. Szokolov,V.M.: Szveaborg. Vojennoje vossztanyije v 1906 godu. Moszkva 1933, 126 o.

76. Szovjetszkaja lityeratura po isztorii, ekonomike, polityike Finljangyii szovjetszko-finszkim otnosenyija. (1946-1962 között írodott művek). (in: Szkandinavszkij szbornyik № VI 1963, 343-347.o.)

77. Szuni,L.V.: Ocserk obszcsesztvenno-politicseszkogo razvityija Finljangyii. 50-70je godü XIX v. "Nauka", Leningrad 1979, 245 o.

78. Szuni,L.V.: Szamogyerzsavije i obszcsesztvenno-politicseszkoje razvityije Finljangyii v 80-90je godü XIX v. "Nauka", Leningrad 1982, 156 o.

79. Tarpan,G.A.: Kronstadt i Szveaborg (1905/06 gg.). Isztoricseszkij ocserk. Moszkva 1930, 64 o.

80. Tejsztre,U.V.: "Finljandszkij voprosz" v polityike carizma v konce XIX - nacsalje XX vv. (Avtoreferat). Tartuszkij Goszudarsztvennüj Unyiverszitet, Tartu 1980, 24 o.

81. Tejsztre,U.V.: Oszoboje szovesanyije N.Bunge (1891-1893) i voprosz ob avtonomii Finljangyii. (in: Szkandinavszkij szbornyik XXI. Tallin 1976, 113-122.o.)

82. Teziszü dokladov naucsnoj konferencii po isztorii, ekonomike, jazüku i literature szkandinavszkih sztran i Finljangyii. Tartu 1963, 85 o.

83. Teziszü dokladov csetvertoj vszeszojuznoj konferencii po isztorii, ekonomike, jazüku i literature szkandinavszkih sztran i Finljangyii. Csaszty 1. Petrozavodszk 1968, 238 o.

84. Teziszü dokladov Pjatoj vszeszojuznoj konferencii po izucsényiju szkandinavszkih sztran i Finljangyii. Csaszty I. Moszkva 1971, 180 o.

85. Teziszü dokladov VI. vszeszojuznoj konferencii po izucsényiju szkandinavszkih sztran i Finljangyii. Csaszty I. Tallin 1973, 134 o.

86. Tojkka,Sz.A.: Iz isztorii rabocsego dvizsenyija v Finljangyii nakanunye revoljucii 1905 goda. (in: Szbornyik naucsnüh rabot sztugyentov Petrozavodszkago gosz. un.-ta. Petrozavodszk 1956, 4-22.o.)

87. Vikszterm,U.: Otto Kuuszinen. (Perevod sz finszkogo). Izd.-tvo polit.lit., Moszkva 1972, 108 o.

88. Vitto,Sz.J.: Egy kegyvesztett visszaemlékezései. Gondolat, Bp. 1964, 750 o.

89. Vladimirov,V.: Revoljucija v Finljangyii pri Knyaze Ivane Obolenszkom. "Szvet", Szpb. 1905.

90. Vlaszova,M.N.: Proletariat Finljangyii v godü pervoj ruszszkoj revoljucii (1905-1907). Gosz.izd.-tvo Karelszkoj AszSzR, Petrozavodszk 1961, 183 o.

91. Vlaszova,M.N.: Ucsasztyije finszkih krasznogvargyejcev v szveaborgszkom vosszstanyii 1906 goda. (in: Szkandinavszkij szbornyik II. Tallin 1957, 222-236.o.)

92. Vosszstanyija v Baltijszkom flote, 1905/06 gg. "Priboj", Leningrad 1926.

93. VII. Vszeszojuznaja konferencija po izucsenyiju isztorii, ekonomiki, literaturü i jazüka szkandinavszkih sztran i Finljangyii. Teziszü dokladov. Csaszty I. L.-M. 1976,162 o.

94. IX. Vszeszojuznaja konferencija po izucsenyiju isztorii, ekonomiki, lityeraturü i jazüka szkandinavszkih sztran i Finljangyii. Teziszü dokladov. Csaszty I. Tartu 1982, 215 o.

95. Zserbin,A.Sz.: Formirovanyije promüslennovo proletariata v Finljangyii. Bo vtoroj polovine XIX.v. Izd. Akademii Nauk SzSzSzR, Moszkva-Leningrad 1963, 102 o.

96. Zserbin,A.Sz.: Uszlovije formirovanyija promüslennovo proletariata v Finljangyii v XIX. veke. (in: Szkandinavszkij szbornyik V. Tallin 1962, 97-114.o.)

Melléklet 1.

A Finn Munkáspárt programja

(Turku, 1899. július 17-20)

A Finn Munkáspárt, amely az általános munkásmozgalom társadalmi fejlődéssel kapcsolatos elvein alapszik, minden tekintetben a finn munkásság gazdasági és társadalmi felszabadítására törekszik. Hozzáfűzve, hogy ennek alapvető feltétele a finn nemzeti függetlenség megőrzése és megvédése, a párt közvetlen törekvései céljául a következő

Programot

fogadja el:

1. Általános, egyenlő és közvetlen választói és szavazati jog, minden 21 éves finn állampolgárnak, nemre való tekintet nélkül, minden választáson és szavazáson. Arányos választási rendszer. Kétéves törvényhozási időszak. A választások és szavazások törvényes munkaszüneti napon való megtartása.
2. Törvényhozási és önadóztatási jog a népnek a parlament által.
3. Teljes egyesülési-, gyülekezési-, véleménynyilvánítási- és sajtószabadság.
4. El kell érni a 8 órás munkaidőt. A leghosszabb munkaidő és legalacsonyabb munkabér állami és községi munkahelyeken azonnal bevezetendő.

5. Általános iskolakötelezettség. Díjmentes tanítás minden tanintézményben. A népiskola legyen minden felsőbb tanintézmény alapiskolája.
6. A katonai kiadások nagymértékű csökkentése, a béke eszméjének fejlesztése és a gyakorlatban történő megvalósítása szükséges.
7. Nő és férfi teljes egyenjogúsága.
8. A szeszes italok készítésére és árusítására vonatkozó tilalmi törvényt kell létrehozni.
9. Munkásvédelmi törvénhozást fejleszteni kell. Az üzemi felügyelők számát nagymértékben gyarapítani kell és a munkásosztályból ezeknek segédeket kell kijelölni. Legyenek női felügyelők is.
10. Progresszív jövedelem- és örökösödési adó. Minden közvetett adó megszüntetése.
11. A munkások biztosítását az államnak gondjaiba kell vennie.
12. Ingyenes per és ingyenes orvosi segítség.
13. A kóborló nincstelenek, földbérlők és kisbirtokosok helyzetét javítani kell.

x

A határozathoz 2 tiltakozó ellenvéleményt csatoltak:

1. M.Kurikka: "Mivel hogy az egyházi hazugság eltörlése szükséges feltétele a nép szellemi felszabadulásának, tiltakozom az ellen, hogy a Finn Munkáspárt programja egy

szóval sem követeli ennek a hazugságnak eltörlését."

2. A.Karnekangas: "Alulírott kéri, hogy adassék meg a tiltakozás lehetősége az ellen az önkényes eljárás ellen, amellyel a pártbizottság a vallási kérdést levette a programról, amelyet a tervezetet készítő bizottság már a következő formában belevett: "Vallást és munkásmozgalmat nem szabad összekeverni, hanem a vallás mindenkinek magánügye."; és szintén az ellen, hogy a küldöttgyülés erről anélkül döntött, hogy az alulírottnak felszólalási lehetőséget adott volna."

Forrás: Suomen Työvaenpuolueen perustavan kokouksen pöytakirja (kokous pidetty Turussa 17.-20.7.1899) SDP, Pori 1973, 206 o.

Melléklet II.

A FSZDP PROGRAMJA

A forssai pártkongresszus által jóváhagyott program bevezető része (Elfogadva Forssában 1903-ban)

A Finn Szociáldemokrata Párt, hasonlóan a többi ország szociáldemokrata pártjaihoz, arra törekszik, hogy az egész népet felszabadítsa a gazdasági függőség, állami kiskorúság és szellemi gyámság bilincsei alól.

A legmélyebb oka a munkásosztály mindenütt látható elnyomásának nem a magánkézben levő állami intézmények, hanem az egész társadalmi élet alapját kitevő és viszonyait tökéletesen uraló tény, hogy a termelőeszközök tulajdona egyesek előjoga lett. Ugyanakkor, amikor a gazdasági fejlődés a munkaerő tulajdonosait, a munkásosztályt, elszakította a termelőeszközöktől, a gazdasági fejlődés a lehető legterhelőbb függőségi viszonyba hozta a munkásosztályt a termelőeszközök tulajdonosaitól - beleértve az ország nagybirtokosait és a kapitalista osztályt - akik állami és gazdasági hatalmának megjelenési módja a jelenlegi osztálytársadalom.

Az egyre emelkedő technikai fejlődés, az emelkedő termelés és tulajdon és minden gazdasági hatalom koncentrálódása

a tőkések és tőkés csoportok kezében azt eredményezi, hogy egyre nagyobb tömegek, korábban önálló kistermelők és kisgazdák elvesztik a termelési eszközeiket és hol bérmunkásként, hól bérelt segédként és hól adóteher alá elsüllyedve, vagy közvetlenül vagy közvetve függőkké válnak a kapitalistáktól. A proletariátus tömege növekszik, és ugyanakkor növekszik a kizsákmányolás is általában, amin keresztül mind szélesebb dolgozó néprétegek életfeltételei éles ellentmondásba kerülnek a saját egyre növekvő termelőkapacitásával és azon keresztül létrejövő társadalmi vagyon duzzadásával. Ezt a fejlődést gyorsítja és élesíti a kapitalista termelési mód - egység hiányából fakadó - válságai és az azokat követő munkanélküliség és nyomor.

Minél inkább gyarapítja a kapitalizmus fejlődése a proletariátust, annál inkább kényszeríti és alkalmassá teszi a kapitalizmus fejlődése elleni harcra. A magántermelés eltörlése a magántulajdont is szükségtelenné és károssá teszi, ugyanakkor, amikor a fejlődés megteremtia szükséges szellemi és anyagi feltételeket az új kollektív termelési módokhoz, amelyek alapja a termelőeszközök társadalmi tulajdona. Ugyanakkor a proletariátus arra a tudati szintre emelkedik, hogy ennek a fejlődésnek a hordozója és gyorsítója kell hogy legyen, és hogy a termelés eszközeinek a magántulajdonból a nép tulajdonába való átmenetele kell hogy legyen a cél, az államhatalom meghódítása az eszköz a munkásosztály felszabadításáért folytatott harcában. Csak osztályöntudatra ébredt és osztályharcra

szerveződött proletariátus lehet ennek a szükséges fejlődésnek hordozója. A proletariátus szervezése, saját helyzetének és feladatának tudatára ébresztése, szellemileg és anyagilag harcképessé tétele, tehát a Finn Szociáldemokrata Párt tulajdonképpeni programja, amely megvalósítására a párt minden célszerű és a nép természetes jogérzetének megfelelő eszközt felhasznál.

A Finn Szociáldemokrata Párt mindig minden állami és gazdasági kérdésben a proletariátus osztályérdekeit fogja védeni és erélyesen ellenezni fog minden törekvést az osztályellentétek elhomályosítására és a munkások felhasználását a polgári pártok által, akikkel a párt csak akkor működhet együtt, amikor ez a pártprogram mellőzése nélkül lehetséges.

A Finn Szociáldemokrata Párt nemzetközi párt: a párt elítéli minden nemzet kiváltságát ugyanúgy, mint a származás, nem és vagyon privilégiumait, és hirdeti, hogy a kizsákmányolás elleni harcnak nemzetközinek kell lenni, ugyanúgy, mint a kizsákmányolás is az. A párt elítéli és ellenzi a véleménynyilvánítás mindennemű elnyomását és mindennemű állami és egyházi gyámságot. A párt követeli a munkásosztály életének törvényes védését és harcol, hogy a proletariátusnak a közélet minden terén minél nagyobb befolyása legyen.

II

A szociáldemokrata párt legközelebbi követelései:

1. Általános, egyenlő és közvetlen választói és szavazati jog minden 21 éves férfi állampolgár számára nemre való tekintet nélkül minden választáson és szavazáson mind községi mind állami téren. Arányos képviselet és egykamarás rendszer. Titkos szavazás. A választásoknak és szavazásoknak törvényes munkaszüneti napon való megtartása. A megválasztott képviselők díjazása minden területen.
2. Közvetlen törvényhozási jog a népnek a törvények javaslattételi és elvetési joga által.
3. Teljes egyesülési-, gyülekezési-, véleménynyilvánítási- és sajtószabadság.
4. Általános iskolakötelezettség. Díjmentes tanítás minden tanintézményben. A népiskolákban ingyenes tanszerek és ellátás minden diák számára, a felsőbb iskolákban azok számára, akik különleges tehetséget mutatnak fel. A népiskola legyen minden felsőbb tanintézmény alapiskolája.
5. A vallást magánüggyé kell nyilvánítani. Az egyházat külön kell választani az államtól és egyházi és vallási szervezeteket magánszervezeteknek kell tekinteni, melyek maguk intézik belső ügyeiket. A hitoktatást el kell törölni az iskolákban.
6. Minden személyi és közvetett adó eltörlése, általános progresszív jövedelemadó által, amikor érdemtelen értéknövekedést és kamatjövedelmet és örökséget szigorúbban

kell adóztatni, mint saját keresetből vagy munkából eredő jövedelmet. Az adóköteles tulajdon bevallási kötelezettsége.

7. Ingyenes per és ingyenes ügyvédi segítség. Kártérítés az ártatlanul vádoltaknak, letartoztatottaknak és elítélteknek.

8. Az egészségügy állami és községi ügy legyen. Díjmentes orvosi segítség és gyógyszer és szülési segély. Ingyenes temetkezés.

9. A katonai kiadásokat csökkenteni kell és népi védelmet kell szervezni a sorozások helyett. A béke eszméjét meg kell valósítani a gyakorlatban.

10. Minden olyan korlátozás megszüntetése, amely a nőt általános- és magánjogi vonatkozásban a férfinál alsóbbrendű pozicióba helyezi.

11. A szeszesitalok készítésére és árusítására vonatkozó általános tilalmi törvény.

<u>A munkásvédelmi törvényhozást</u>

erélyesen fejleszteni kell, annak legközelebbi céljául a Finn Szociáldemokrata Párt követeli:

1. El kell érni a 8 órás munkaidőt azoknál a foglalkozásoknál, ahol az egészségre káros körülmények nem követelik meg, hogy a munkaidő rövidebb legyen.

2. Minden helységben meg kell állapítani az élelmiszerre szükséges legkisebb munkabért, nem csak állami és községi, hanem magánszemélyek által végeztetett munkáknál is.

3. Az éjszakai munkát el kell tiltani minden olyan szakmában,

ahol a technikai szinvonal nem követeli meg a megszakítás nélküli munkát. Nők és fiatal munkások nem végezhetnek éjszakai munkát.

4. Teljes, legkevesebb 36 órás hetenkénti megszakítás nélküli pihenőidőt kell elrendelni.

5. A 14 éven aluli gyermekeket el kell tiltani minden bérmunkától. Gyermekek (14-16 év), tanoncok és fiatal munkások (16-18 év) számára elegendő védelmi előírásokat kell elrendelni.

6. A női munkát el kell tiltani olyan szakmákban, ahol az a testükre nézve káros. Terhesség ideje alatt a munkát meg kell könnyíteni, vagy teljesen eltiltani onnantól kezdve, amikor a normál terhesség azon jelei, melyek a munkát megnehezítik, a terhesség vége felé megjelennek és legkevesebb hat hétig szülés után.

7. A fenti rendelkezéseket ki kell terjeszteni nem csak az ipari munkásokra, hanem kézművesekre, mezőgazdasági munkásokra és cselédekre, és ha lehetséges, a kereskedelem-, és a közlekedésügyi dolgozókra is.

8. A munkásvédelmi rendelkezések pontos betartásának ellenőrzésére elegendő női és férfi felügyelőt kell állítani a foglalkozások természete szerint, és azoknak a munkásosztályból segédeket kell kijelölni. A védelmi törvények megszegését szigorú büntetésekkel meg kell akadályozni.

9. Létre kell hozni minden munkásra és azonos helyzetben levő személyre kiterjedő népbiztosítást, amely magában

foglalja a beteg- és balesetbiztosítás mellett az öregségi-, munkaképtelenségi-, özvegyi-, árva- és munkanélküliségi biztosítást. A biztosításból eredő költséget az általános jövedelem-, vagyon- és örökösödési adóból származó bevételek fedezik. A biztosítási kormányzatot a biztosítottak maguk választják.

10. A biztosítási törvényeket úgy kell fogalmazni, hogy azok ne adjanak okot önkényes értelmezésnek, kiskapuk keresésének. A biztosítottak és hozzátartozóik számára teljes kártérítést kell odaítélni.

11. A házasságon kívüli és gondozásban nem részesülő gyermekek számára az állam által teljesen a célnak megfelelő gondozást és nevelést kell biztosítani.

Kommunális programjaként

követeli a párt:

1. A szavazati jogra vonatkozó körülmények javításakor a kommunális választójogot semmi esetre sem szabad szűkebbre szabni az állami választási jognál. A munkásságnak a kommunális képviseleti szervekben a számukkal arányos képviseleti mandátumot kell adni.

2. A helyhiány és az abból fakadó egészségi és egyébb viszszásságok megszüntetése érdekében, valamint számos egyébb követelés kielégítése érdekében a községeknek, főleg városi községeknek, minél több földet kell vásárolni.

3. A községnek birtokába kell vennie azon az általános jólét

szempontjából fontos üzleti területeket, amelyeket eredményesen tud kezelni, vagy amelyek magántulajdona a község lakosainak nagymértékű függőviszonyát eredményezi.

4. A munkásság lakáshiányának megszüntetése érdekében a községeknek elegendő korszerű lakást kell építeni és a magánvállalkozást ezen a területen bizonyos korlátozások keretein belül mindenképpen elő kell segíteni. A hajléktalanoknak községi menedékhelyet kell szervezni.

5. A betegápolás, gyógyszer és temetés községi költségeken. Ezeket a díjakat nem szabad szegénygondozásnak tekinteni.

6. A védtelen gyermekek és öregek gondozását korszerű és humánus módon kell megszervezni.

7. A munkásságnak községi költségen egészséges, jól szervezett és díjmentes üdülőtelepeket kell létesíteni.

8. Nagyobb munkanélküliség idején a községnek elegendő munkát kell biztosítania lakosai számára és elegendő legkisebb fizetést kell megállapítania. A községeknek munkanélküli pénztárakat kell alapítani.

9. A községi munkákat közvetítők nélkül kell végeztetni és a bért minden szakmában az akkor érvényes tarifa szerint kell fizetni.

10. A munkaidőt a községi munkákban 8 órában kell megállapítani.

11. A községeknek munkaközvetítő irodákat kell alapítani, melyek vezetésének legalább a felét a munkásszervezetek által választott képviselőknek kell kitenni.

12. A községi tilalmi jogot kell létrehozni a szeszes italokra, míg az általános tilalmi törvényt meg nem hozzák.

13. Taneszközök községi költségen és egyébként amit az általános pártprogram erre vonatkozóan előír.
14. A vagyontalanok számára valóságos szegények ügyvédjét, akinek a választása legyen a szegényekre bízva.
15. Községi-, gyári- és szakfelügyelőket kell állítani, akik választásához elegendő befolyást kell biztosítani a munkások számára.

Mezőgazdasági programjaként

követeli a párt:

1. A már állami és községi tulajdonban levő gazdaságokat és földeket nem lehet eladni vagy elajándékozni.
2. Az állam és község tulajdonában levő földeket művelés alá kell venni, de nem egyéni kisajátítás által.
3. Az elárverezett gazdaságokat, birtokokat, vízeséseket és bányákat fel kell becsültetni és a megállapított áron állami tulajdonba venni.
4. A községeknek olyan jogokat kell biztosítani, hogy azok kisajátítás útján magángazdaságokat vagy azoknak részeit megszerezhessék. A megváltást aszerint kell megállapítani, hogy azokon a földterületeken mit termelnek.
5. Az állami tulajdonban levő és a jövőben kisajátítandó földterületeket földnélkülieknek illetve olyan szövetkezeteknek kell adni, melyek tagjai maguk művelik a földet.
6. Állami segélyt elsősorban kistermelést elősegítő tevékenységre kell adni. Ugyanúgy mindennemű szövetkezeti jellegű csoportosulásoknak.

7. A torppariknak és földbérlőknek teljes használati és eladási jogot kell biztosítani az általuk bérelt föld termékeire, és a bérleti szerződés lejártakor térítést kell fizetni azután, amennyit a bérelt föld értéke a megmunkálás révén növekedett.
8. A vadászati és halászati jogot azonnal függetlenné kell tenni a földtulajdontól.
9. Különösen állami és községi intézkedések által a földművelést és annak melléktevékenységeit minden célszerű eszközzel fejleszteni kellene, különösen úgy, hogy a tulajdonképpeni parasztság vidéken megismerkedjen a földművelés legújabb munkamódszereivel és a szükséges szakmai ismeretek birtokába jusson.
10. A földnélküli népet műveltté kell tenni és intellektuálisan nevelni kell.
11. Meg kell szüntetni a cselédtörvényt.

*

D.A.Merinen csatolta a jegyzőkönyv a munkásvédelmi törvényre vonatkozó rész 8. pontjához tiltakozását: "Hogy büntetéseket is foganatosítottak ha a szakfelügyelő a feladatát nem végzi el."

Forrás: Forssan puolueokouksen pöytakirja (kokous pidetty Forssassa elokuun 17-20 pna 1903)
SDP, Joensuu 1973, 177 o. + 111 o. melléklet.